

INVENTARISATIE MAATREGELEN
EN PROJECTEN
KENNISOVERDRACHT MKB

- eindrapport -

Drs. H.M. Beerends
Drs. P.J. Krooneman

Amsterdam, 6 juli 2001
Regioplan publicatienr. OA-240

Regioplan Onderwijs en Arbeidsmarkt
Leidsegracht 105-a
1017 ND Amsterdam
Tel.: 020 - 6253377
Fax: 020 - 6236191

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Onderwijs en Arbeidsmarkt B.V. in opdracht
van het Ministerie van Economische Zaken.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	I
1 Inleiding.....	1
1.1 Achtergrond van het onderzoek.....	1
1.2 Doel en afbakening van het onderzoek.....	2
1.3 Onderzoeksvragen	3
1.4 Opzet van het onderzoek	3
1.5 Selectie van sleutelinformanten en uitvoering veldwerk.....	5
1.6 Leeswijzer.....	7
2 Resultaten inventarisatie via sneeuwbalmethode	9
2.1 Inleiding.....	9
2.2 Projectkenmerken	9
2.3 Doelstelling en aanleiding	10
2.4 Actoren	16
2.5 Initiatief	20
2.6 Financiering	25
2.7 Bereik van projecten.....	29
2.8 Looptijd van projecten.....	30
Bijlagen	31
Bijlage 1 Itemlijst	
Bijlage 2 Overzicht beknopte beschrijving projecten	
Bijlage 3 Overzicht respondenten die aan inventarisatie hebben deelgenomen	
Bijlage 4 Overzicht respondenten die projecten hebben aangedragen die niet door het ministerie van EZ worden gesubsidieerd	

SAMENVATTING

Achtergrond en doel van het onderzoek

De afgelopen jaren heeft het Ministerie van Economische Zaken (EZ) diverse maatregelen genomen met het doel de ontwikkeling, verspreiding en het gebruik van kennis en technologie binnen het bedrijfsleven te bevorderen. In het kader van de stroomlijningsoperatie kennisoverdrachtinstrumentarium is vanaf mei 2001 een aantal bestaande regelingen voor kennisoverdracht samengevoegd tot twee nieuwe regelingen. Door het ministerie werd ook gedacht aan een voorstel voor het ondersteunen van projecten waarbij een coaching- en/of detacheringsstructuur wordt opgezet. Echter, de indruk bestond dat er op dit terrein reeds soortgelijke initiatieven van de grond zijn gekomen.

Het ministerie van EZ heeft Regioplan verzocht een globale inventarisatie uit te voeren naar de initiatieven/projecten op het gebied van kennisoverdracht naar het MKB die *niet* via EZ zijn gesubsidieerd. De inventarisatie is erop gericht om in de breedte een zo volledig mogelijk beeld van de diversiteit aan projecten en initiatieven te schetsen. Nagegaan is om wat voor soort initiatieven het gaat, welke partijen daarbij betrokken zijn, wat de doelstellingen en aanleidingen zijn (geweest) en op welke wijze de projecten/initiatieven zijn gefinancierd. Het onderzoek is begin 2001 uitgevoerd en beperkt zich tot projecten in de industrie, bouw, zakelijke dienstverlening en nieuwe media.

Onderzoeksopzet

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een 'sneeuwbalmethode', waarbij via sleutelinformanten informatie is verzameld over kennisoverdrachtprojecten. De volgende 'ingangen' zijn gebruikt: een selectie van brancheorganisaties, O&O-fondsen en werkgeversorganisaties, MBK-Nederland (en regionale ondernemersverenigingen), Syntens, de Kamers van Koophandel, de regionale ontwikkelingsmaatschappijen, de Technocentra, een selectie van hogescholen en universiteiten (Transfercentra), de provincies, een selectie van ROC's en Centra Vakopleidingen.

In totaal hebben ruim 450 respondenten meegewerkt aan het onderzoek. De bereidheid aan het onderzoek deel te nemen was hoog. Wèl hebben sommige respondenten te kennen gegeven moeite te hebben met de afbakening van het onderzoek. Wat er precies verstaan moest worden onder een niet door het Ministerie van EZ gesubsidieerd project of initiatief was niet altijd even duidelijk, bijvoorbeeld doordat organisaties als Syntens en Senter bij projecten betrokken zijn en zelf (deels) door EZ worden gefinancierd.

Het uitgevoerde onderzoek geeft een goed overzicht in de breedte. Over de mate en aantallen waarin bepaalde projecten voorkomen, kunnen minder harde uitspraken worden gedaan; de inventarisatie heeft hoogstens een minimale schatting opgeleverd.

Doelstelling en aanleiding van projecten en initiatieven

De analyses zijn uiteindelijk gebaseerd op 175 verschillende projecten waar het Ministerie van EZ niet, of slechts (zeer) zijdelings bij betrokken is. Bij het merendeel van de projecten staat kennisuitwisseling of het creëren van (nieuwe) mogelijkheden daartoe centraal. Daarbij gaat het zowel om kennisuitwisseling tussen onderwijsinstellingen en MKB-bedrijven, als tussen bedrijven onderling. Slechts bij een klein deel van de aangedragen projecten (circa 15 procent) vormt kennisontwikkeling en/of kennisopbouw de primaire doelstelling. Voor circa een kwart van de projecten geldt dat de overdracht van technologische kennis hoogstens deel uit maakt van een (veel) bredere doelstelling en bij nog eens vijf procent lijkt nauwelijks sprake te zijn van technologische kennisoverdracht. Geconstateerd wordt dat de interpretatie van ‘technologische kennisoverdracht’ over het algemeen vrij ruim is.

Het versterken van de concurrentiepositie en/of de innovatiekracht van MKB-bedrijven vormt de meest genoemde aanleiding; gevolgd door de wens de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren (‘opleiden voor functies/competenties waar in de markt vraag naar is’). Bij bijna 15 procent van de projecten wordt aangegeven dat eerdere contacten of vormen van samenwerking de aanleiding vormden voor (nieuwe) initiatieven. Dit laatste lijkt met name op te gaan voor projecten waarbij het optimaliseren van voorwaarden voor kennisoverdracht (clustervorming, netwerken opzetten) een wezenlijk onderdeel vormt.

Actoren en initiatiefnemers

Bedrijven, branche- en/of beroepsorganisaties participeren samen in bijna 90 procent van alle projecten. Bij projecten waarin brancheorganisaties actief zijn, lijkt eerder de nadruk te liggen op de kennisuitwisseling zelf dan op het creëren van voorwaarden daartoe (bijvoorbeeld netwerkvorming). Onderwijsinstellingen nemen vervolgens aan ruim de helft van de projecten deel; verhoudingsgewijs vaak aan projecten die gericht zijn op de ondersteuning van het MKB in brede zin. Dit geldt ook voor projecten waarin de Kamers van Koophandel en/of MKB-Nederland participeren (bij ruim een kwart van alle projecten). Intermediaire organisaties als Syntens en de regionale ontwikkelingsmaatschappijen (betrokken bij circa 30 procent van de projecten) participeren vooral in projecten waarbij het scheppen van voorwaarden voor kennisoverdracht centraal staat: (onder andere) het creëren van netwerken en structuren.

Op een klein deel van de projecten na, zijn bij de meeste projecten verschillende typen actoren betrokken (en bij circa 40 procent tenminste vier verschillende soorten actoren). De meest voorkomende samenwerking is die tussen (individuele) bedrijven en onderwijsinstellingen of brancheorganisaties. Bij circa een kwart van de projecten nemen vervolgens zowel bedrijven, brancheorganisaties als onderwijsinstellingen deel. Over het algemeen blijken brancheorganisaties (in tegenstelling tot de onderwijsinstellingen) vaker in projecten samen te werken met Kamers van Koophandel/MKB-Nederland dan met intermediaire organisaties als Syntens en de ROM's.

Voor wat betreft de rol van actoren moet worden opgemerkt dat op basis van dit onderzoek geen uitspraken gedaan kunnen worden over de activiteiten die de actoren in het algemeen op het gebied van kennisoverdracht naar het MKB ontplooiën. Het onderzoek heeft zich uitsluitend gericht op een selectie van activiteiten die worden ondernomen (namelijk die buiten de EZ subsidies om). Voor dit deel van de projecten valt op dat onderwijsinstellingen en brancheorganisaties relatief vaak initiatiefnemer zijn: bij circa een derde van de projecten hebben zij (mede) het initiatief genomen.

Financiering van projecten

Hoewel de projecten niet rechtstreeks door EZ worden gesubsidieerd, is ruim twee derde van de projecten wél met overheidssubsidies tot stand gekomen. Het gaat hierbij met name om financiering vanuit Europa en/of de provincie. Daarnaast wordt een substantieel deel van de kennisoverdrachtprojecten gesubsidieerd vanuit het Ministerie van OCenW (circa 15 procent). Uiteindelijk blijkt circa een kwart van de projecten geen subsidie te ontvangen. Projecten waarbij kennisopbouw/kennisontwikkeling centraal staat komen vaker zonder overheidssubsidie tot stand dan de projecten gericht op het creëren van voorwaarden tot kennisoverdracht (het verbeteren van de organisatiegraad tussen bedrijven en/of op het versterken van de kennisinfrastructuur). Via subsidie vanuit Europa wordt voor dit laatste type projecten relatief wél vaak subsidie ontvangen. Ook projecten gericht op 'ondersteuning van het MKB in brede zin' worden veelal gesubsidieerd (verhoudingsgewijs vaak door de provincie en het Ministerie van OCenW).

Bij niet gesubsidieerde projecten blijken bedrijven en brancheorganisaties de belangrijkste financiers te zijn; voor de onderwijsinstellingen geldt dat zij vaker in combinatie met, dan zonder overheidsgeld als (mede) financier optreden. Dit laatste zien we overigens ook bij projecten waaraan de Kamers van Koophandel of de Technocentra bijdragen. Wanneer intermediaire organisaties als medefinancier optreden, betreft het uitsluitend projecten waarvoor (ook) overheidssubsidie wordt ontvangen.

Het bereik van de projecten

De meeste initiatieven die zijn aangedragen, richten zich op industriële MKB-bedrijven; deels in combinatie met of op het grensvlak van de zakelijke dienstverlening en/of nieuwe media. In totaal een derde van alle projecten beslaat meerdere gebieden (industrie, bouw, zakelijke dienstverlening en/of nieuwe media). Bij projecten in de bouw valt de relatief hoge betrokkenheid van brancheorganisaties op. Daarnaast lijken projecten in de bouw, in vergelijking met de industrie of zakelijke dienstverlening, verhoudingsgewijs vaak (ook) zonder subsidie tot stand te komen.

Het merendeel van de projecten is daarnaast regionaal van opzet. Dit geldt in het bijzonder voor projecten die met overheidsmiddelen worden gefinancierd. Projecten waarin branche- en/of werkgeversorganisaties participeren, hebben daarentegen vaker een landelijk bereik (en zijn bedoeld voor alle bedrijven in de branche of beroepsgroep).

Looptijd van projecten

De aangedragen projecten hebben over het algemeen een wat langere doorlooptijd: slechts vijf procent van de projecten is binnen een jaar afgerond. De gemiddelde looptijd van projecten is ruim twee jaar. De doorlooptijd van projecten van ‘ter ondersteuning van het MKB in brede zin’ is doorgaans wat langer (gemiddeld meer dan 3,5 jaar) dan die van projecten direct gericht op kennisopbouw of kennisuitwisseling. Op grond van de beschikbare informatie is niet te achterhalen in welke mate initiatieven hebben geleid tot een meer permanent uitwisseling of (netwerk)structuur. Voor in totaal tien procent van de initiatieven blijkt de einddatum (nog) niet te zijn vastgesteld.

Tot slot

Over het geheel genomen valt op dat de samenhang tussen de verschillende projectkenmerken (zoals doel, aanleiding, initiatief en financiering) slechts beperkt is. De inventarisatie levert ons een vrij diffuus beeld. Voor een deel hangt dit samen met de grote variëteit aan projecten en initiatieven; het gaat om projecten die qua aard en omvang soms nauwelijks vergelijkbaar zijn. Dit hangt weer in belangrijke mate samen met het feit dat we ons bij de inventarisatie juist op diè projecten hebben gericht die *niet* hoeven te voldoen aan steeds dezelfde (duidelijk omschreven en vaak strikte) subsidievoorwaarden. Dit betekent dat technologische kennisoverdracht onderdeel is van een groot aantal projecten van diverse variëteit, maar lang niet altijd de primaire doelstelling vormt.

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond van het onderzoek

De afgelopen jaren heeft het Ministerie van Economische Zaken (EZ) diverse maatregelen genomen met het doel de ontwikkeling, verspreiding en het gebruik van kennis en technologie binnen het bedrijfsleven te bevorderen. Verhogen van de kennisintensiteit (verbeteren basiscondities voor innovatie) en het verhogen van het rendement van private en publieke onderzoeksinspanningen (verbeteren van de aansluiting tussen vraag en aanbod van kennis) heeft daarbij steeds voorop gestaan. Ook voor de komende jaren staat het bevorderen van de kennisoverdracht hoog op de beleidsagenda. De beschikbaarheid van nieuwe kennis zal vergroot moeten worden, opdat bedrijven gemakkelijk toegang hebben tot de voor hen relevante (technologische) kennis. Met name voor bedrijven in het MKB geldt dat sommige bedrijven nog onvoldoende profiteren van bestaande technologische kennis.

Vanaf mei 2001 zijn een aantal bestaande regelingen voor kennisoverdracht samengevoegd tot twee nieuwe regelingen. De eerste regeling is bedoeld voor brancheorganisaties¹. Doel van de regeling is het stimuleren van activiteiten waarmee kennis naar het MKB wordt overgedragen om zo het vernieuwingsvermogen van het technologievolgend MKB te versterken. De tweede regeling richt zich direct op de bedrijven zelf; bedrijven kunnen financieel worden ondersteund voor bijvoorbeeld de uitwerking van vernieuwingsprojecten door kennisdragers². Naast een clustering van subsidieregelingen is ook sprake van een vernieuwde uitvoeringsstructuur; het MKB kan voor beide regelingen terecht bij één loket, namelijk Senter.

In het kader van deze stroomlijningsoperatie kennisoverdrachtinstrumentarium is door het ministerie gedacht over een voorstel voor het ondersteunen van projecten waarbij een coaching- en/of detachingsstructuur wordt opgezet. Echter, de indruk bestond dat er op dit terrein in Nederland reeds soortgelijke initiatieven van de grond zijn gekomen. Het ondersteunen van projecten met een coaching- en/of detachingsstructuur is vooralsnog buiten de regelingen gebleven. Wél bestond bij het Ministerie van EZ behoefte aan meer inzicht in de aard en omvang van *niet* door EZ gesubsidieerde initiatieven op het gebied van kennisoverdracht naar het MKB. Regioplan Onderwijs en Arbeidsmarkt heeft in opdracht van het ministerie een inventarisatie uitgevoerd van *niet* door EZ gesubsidieerde projecten waarbij technologische kennisoverdracht naar het MKB centraal staat.

1 Subsidieregeling Kennisoverdracht Brancheorganisaties MKB.

2 Subsidieregeling Kennisoverdracht Ondernemers MKB.

1.2 Doel en afbakening van het onderzoek

De inventarisatie van projecten richt zich met name op projecten die tot stand zijn gekomen buiten de ‘reguliere’ subsidieregelingen om. Hierbij gaat het om kennisoverdrachtsprojecten waarvoor *geen* gebruik gemaakt is van subsidie van het Ministerie van EZ. In overleg met de opdrachtgever is besloten projecten waar lagere overheden bij zijn betrokken (provincie en/of gemeenten) niet op voorhand buiten beschouwing te laten. Ook projecten die (mede) vanuit Europa worden gefinancierd zijn meegenomen in de inventarisatie. Hetzelfde geldt voor projecten en initiatieven die zonder bemoeienis van EZ, maar met steun vanuit andere ministeries tot stand zijn gekomen. In het bijzonder, projecten die voor wat betreft hun doelstelling nauw verwant zijn aan de door het Ministerie van EZ gesubsidieerde kennisoverdrachtsprojecten, maar die worden gefinancierd vanuit het Ministerie van OCenW. Immers, mocht er sprake zijn van overlap tussen (toekomstige) regelingen, dan zal dat uit de inventarisatie naar voren moeten komen. Het gaat dus om een inventarisatie die er vooral op gericht is om in de breedte een zo volledig mogelijk beeld van de diversiteit aan projecten en initiatieven te schetsen.

Het onderzoek beperkt zich niet slechts tot het in kaart brengen en analyseren van initiatieven waarbij sprake is van kennisoverdracht via coaching en/of detachering vanuit het onderwijs (universiteiten, hogescholen, beroepsonderwijs) naar bedrijven uit het MKB. Ook kennisoverdrachtsprojecten tussen bedrijven, waarbij het ene bedrijf het andere bedrijf begeleidt of projecten waardoor bedrijven de mogelijkheid krijgen elkaar via (regionale) netwerken te informeren, zijn meegenomen. Dit geldt ook voor projecten waarbij kennisoverdracht via internet en/of ‘virtuele loketten’ plaatsvindt. Hoewel het onderzoek zich richt op een breed scala aan niet door het Ministerie van EZ gesubsidieerde initiatieven, kent het onderzoeks-terrein wel enige afbakening. Zo staat de overdracht van *technologische* kennis centraal. Daarnaast beperkt het onderzoek zich tot vier categorieën, te weten: industrie, bouw, zakelijke dienstverlening en nieuwe media.

Kortom, het doel van het onderzoek waarvan hier verslag gedaan wordt, is te komen tot een overzicht van niet via EZ gesubsidieerde initiatieven waarbij technologische kennisoverdracht naar het MKB plaats vindt. Uit het overzicht zal onder meer duidelijk moeten worden om welk type initiatieven het gaat, welke partijen daarbij betrokken zijn, wat de doelstellingen zijn en op welke wijze de projecten/initiatieven zijn gefinancierd.

1.3 Onderzoeksvragen

Voor het verkrijgen van een algemeen en breed overzicht van kennisoverdrachtsprojecten (de inventarisatie) zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. *In welke mate worden er binnen de sectoren industrie, bouw, zakelijke dienstverlening en nieuwe media buiten de reguliere EZ-subsidiestroom om initiatieven ontwikkeld voor kennisoverdracht naar het MBK?*
2. *Om welke projecten gaat het en met welk doel zijn zij opgezet?*
3. *Wat zijn concrete aanleidingen (geweest) om de projecten op te starten?*
4. *Wie is/zijn de initiatiefnemers en welke andere partijen participeren in de projecten?*
5. *Op wie richten de projecten zich (primaire doelgroep)?*
6. *Hebben de initiatieven een landelijke dan wel regionale reikwijdte?*
7. *Wat is de looptijd van de projecten en in welke fase bevinden de projecten zich?*
8. *Hoe en door wie worden de projecten/initiatieven gefinancierd?*

1.4 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek bestaat uit een globale inventarisatie van projecten en initiatieven, gevolgd door een typering en structurering van de resultaten van de inventarisatie. Het onderzoek is gelijktijdig langs twee lijnen opgezet en uitgevoerd: er is zowel een regionale als een sectorale ingang gehanteerd.

Met het doel te komen tot een overzicht van niet regulier door het Ministerie van EZ gesubsidieerde initiatieven tot kennisoverdracht is gewerkt volgens een ‘sneeuwbalmethode’ en zijn de volgende stappen gezet:

1. het via sleutelinformanten in kaart brengen van lopende dan wel recentelijk afgesloten kennisoverdrachtsprojecten (in de zin zoals bedoeld), inclusief de namen en telefoonnummers van contactpersonen;
2. het via internet achterhalen van mogelijk relevante projecten en de daarbij betrokken partijen (eventueel ter aanvulling);
3. het telefonisch benaderen en bevragen van de door de sleutelinformanten genoemde (en via internet verkregen) contactpersonen.

Op grond van deze drie stappen is een database gegenereerd waarin voor ieder project staat aangegeven om wat voor soort project het gaat, wie erbij zijn betrokken, wat de doelstelling, doelgroep, looptijd en reikwijdte van het project is en door wie het project is gefinancierd. De bijlage van dit rapport bevat een korte beschrijving van een groot deel van de projecten.

De gehanteerde aanpak kent vier belangrijke voordelen:

- de gewenste informatie kon in relatief korte tijd via bovengenoemde ‘sneeuwbalmethode’ worden achterhaald;
- de sneeuwbalmethode levert een *breed* overzicht op van initiatieven en projecten: er kan een beeld worden geschetst van een uiteenlopend scala aan projecten, omdat de inventarisatie zich niet op voorhand beperkt tot bepaalde groepen respondenten, actoren en/of doelgroepen;
- het telefonisch benaderen en bevragen leidt tot een hoge respons;
- door de hoge respons en het grote aantal zoekingen en doorverwijzingen is de kans dat belangrijke projecten en initiatieven onopgemerkt blijven vrij klein. In de laatste fase van de belronde onder sleutelinformanten en contactpersonen werden weinig nieuwe ingangen of projecten meer genoemd. Steeds vaker werd verwezen naar projecten en contactpersonen die reeds bekend waren.

Het uitgevoerde onderzoek geeft een goed overzicht in de breedte. Over de mate en aantallen waarin bepaalde projecten voorkomen, kunnen minder harde uitspraken worden gedaan. Dit is te verklaren uit het feit dat:

- het begrip ‘project’ is een breed begrip: hieronder kan zowel een lokaal initiatief worden verstaan als een landelijke project dat op diverse locaties (als zelfstandige projecten) wordt uitgevoerd;
- van verschillende groepen actoren is, in verband met de omvang van de groepen, een steekproef genomen; dit geldt met name voor de onderwijsinstellingen en brancheorganisaties;
- een aantal respondenten heeft aangegeven kennis te hebben van (veel) meer projecten, die echter vanwege het tijdsbeslag dat op deze respondenten gelegd werd niet allemaal zijn meegenomen in de inventarisatie (per respondent is over maximaal acht projecten informatie ingewonnen);
- de belronde onder Syntens en de provincies is voortijdig gestopt. Uit de beschikbare informatie is wel duidelijk geworden bij wat voor soort projecten deze actoren betrokken zijn, maar de mate waarin en de hoeveelheid projecten is niet aan te geven.

Voor wat betreft de mate waarin de gevonden projecten en initiatieven voorkomen kan worden gesteld dat de inventarisatie hoogstens een minimale schatting heeft opgeleverd.

1.5 Selectie van sleutelinformanten en uitvoering veldwerk

Voor de selectie van sleutelinformanten is zowel een regionale als sectorale insteek gehanteerd. De selectie is in overleg met de opdrachtgever tot stand gekomen. De volgende 'ingangen' zijn gebruikt:

Sectoraal/landelijk

- een selectie van brancheorganisaties en O&O-fondsen binnen de vier sectoren;
- enkele werkgeversorganisaties;
- MBK-Nederland;
- Syntens

Regionaal

- de Kamers van Koophandel (alle regiokantoren);
- de regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's);
- de Technocentra;
- de provincies;
- een selectie van respondenten namens de hogescholen en universiteiten (Transfercentra);
- de MKB regionale ondernemersverenigingen;
- een selectie van ROC's en Centra Vakopleidingen.

Belronde onder sleutelinformanten en contactpersonen

Het veldwerk is uitgevoerd tussen 7 februari en 28 maart 2001. Voor het uitvoeren van het veldwerk is door Regioplan samengewerkt met een gespecialiseerd veldwerkbureau. Regioplan heeft zorg gedragen voor het bestand met de te benaderen sleutelinformanten, de itemlijst voor de belronde en de begeleiding van het veldwerk.

Voor de bevraging van de respondenten is gebruik gemaakt van een voorgestructureerde itemlijst. De itemlijst is in nauw overleg met de opdrachtgever tot stand gekomen. Indien de respondenten daar prijs op stelden hebben zij voorafgaand aan het interview (per e-mail of fax) een korte toelichting op het onderzoek ontvangen, evenals de itemlijst die wij met hen wilden doornemen. De itemlijst is opgenomen in de bijlage van dit rapport.

Voor het benaderen van de sleutelinformanten is deels gebruik gemaakt van een door Regioplan samengesteld bestand met namen en telefoonnummers van personen die reeds eerder door Regioplan benaderd zijn en/of waarbij eerder informatie is ingewonnen. Het grootste deel van de respondenten is echter via doorverwijzing gevonden. In totaal hebben ruim 450 respondenten meegewerkt aan het onderzoek (zie ook tabel 1.1). De bereidheid aan het onderzoek deel te nemen was hoog, circa 83 procent van de respondenten die één of meer projecten hebben aangedragen, hebben zich bereid verklaard mee te werken aan eventueel vervolgonderzoek. In totaal hebben slechts 23 respondenten aangegeven niet aan het onderzoek te willen meewerken. Wèl hebben sommige respondenten naar aanleiding van de itemlijst te kennen gegeven moeite te hebben met de afbakening van het onderzoek. Wat er precies verstaan moest worden onder een niet door het Ministerie van EZ gesubsidieerd project of initiatief was niet altijd even duidelijk, bijvoorbeeld doordat intermediaire organisaties als Syntens of Senter bij verschillende projecten betrokken zijn en deze organisaties (deels) door EZ worden gefinancierd. Tabel 1.1 geeft inzicht in de respons.

Tabel 1.1 Respons brede inventarisatie

	Aantal
Respondenten die projecten hebben aangedragen	146
Respondenten die één of meer doorverwijzingen hebben gegeven	203
Respondenten die verder geen projecten of doorverwijzingen hebben genoemd	106
Weigeringen	23
Totaal absoluut	478

* Bovengenoemde aantallen zijn gebaseerd op daadwerkelijke contacten met respondenten: het aantal contactpogingen dat geen resultaat heeft gehad is buiten beschouwing is gelaten.

Voor de realisatie van deze 478 telefonische contacten is een totaal aantal contactpogingen gerealiseerd dat rond de 650 ligt. Daarnaast zijn tijdens de belronde circa 140 telefoonnummers (tussentijds) uit het belbestand verwijderd, omdat het hier contactpersonen en organisaties betrof waarnaar reeds in een eerder stadium van het veldwerk is verwezen³. In de bijlage van dit rapport is een overzicht opgenomen van de instellingen en organisaties waarmee contact is geweest.

³ Het hele bestand met doorverwijzingen is elke werkdag 'ontdubbeld'. Ondanks deze voorzorg en het verwijderen van 140 dubbele verwijzingen is een aantal respondenten meerdere keren benaderd.

1.6 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd van de inventarisatie onder sleutelinformanten (hoofdstuk 2). De gepresenteerde resultaten hebben betrekking op een selectie van het onderzoeksmateriaal, omdat wij ons bij de analyses hebben beperkt tot projecten waarbij volgens de respondenten de overdracht van technologische kennis naar het MKB in redelijk tot hoge mate centraal staat. Afgaand op de door de respondenten aangedragen projecten moet worden geconstateerd dat de interpretatie van ‘technologische kennisoverdracht’ vrij ruim is. Zo blijkt onder meer dat een substantieel deel van de genoemde projecten veeleer gericht is op ondersteuning van het MKB in brede zin en/of op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Het rapport sluit af met een samenvatting (hoofdstuk 3).

Met het oog op de leesbaarheid zijn alle percentages in dit rapport afgerond. Dit heeft tot gevolg dat de som van de genoemde percentages niet altijd exact 100 procent bedraagt.

2 RESULTATEN INVENTARISATIE VIA SNEEUWBALMETHODE

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken van de belronde onder sleutelinformanten en de door hen genoemde contactpersonen. Van alle projecten die zijn aangedragen blijken er 262 niet rechtstreeks door het Ministerie van EZ gesubsidieerd te worden. Deze projecten zijn naar voren gebracht door 125 respondenten. De namen van de instellingen en organisaties die ons informatie over projecten hebben verstrekt, staan vermeld in de bijlage van dit rapport. De meeste respondenten zijn zelf actief betrokken (geweest) bij de projecten die zij hebben aangedragen; bovendien hebben zij vaak meer dan één project genoemd.

De hier gepresenteerde resultaten hebben betrekking op een selectie van het onderzoeksmateriaal. Wij hebben ons beperkt tot projecten waarbij de overdracht van technologische kennis naar het MKB, volgens de respondent, in redelijke tot hoge mate centraal staat⁴. Na controle en het verwijderen van dubbel ingevoerde projecten (soms hebben verschillende partijen dezelfde projecten genoemd), komen we in totaal op 175 projecten waarvan de resultaten in het hiernavolgende worden besproken⁵. Allereerst zal echter kort worden stilgestaan bij de informatie die voor de verschillende projecten is verzameld en de clustering van actoren die bij de analyses is gehanteerd.

2.2 Projectkenmerken

De inventarisatie heeft zich gericht op projecten binnen de industrie, bouw, zakelijke dienstverlening en/of nieuwe media. Voor ieder project is nagegaan:

- wat het doel en de aanleiding van het project/initiatief is (paragraaf 2.3);
- welke actoren participeren (paragraaf 2.4);
- wie de initiatiefnemers zijn (paragraaf 2.5);

4 Van de 262 projecten stond de overdracht van technologische kennis naar het MKB bij 16 procent slechts in beperkte mate centraal, bij 29 procent in redelijke mate centraal en bij 53 procent in hoge mate centraal. Alleen de laatste twee categorieën zijn in de analyses meegenomen en dan nog blijkt uit nadere analyse dat 7 procent van de projecten slechts zijdelings met technologische kennisoverdracht te maken te heeft.

5 Sommige projecten/initiatieven zijn zelfs door meer dan twee respondenten genoemd. Ook projecten die door Syntens zijn aangedragen en waarvoor Syntens zelf initiatiefnemer is, zijn buiten beschouwing gelaten. Hiervoor is gekozen omdat niet alle Syntens-vestigingen zijn benaderd en er (dus) geen volledig overzicht van Syntens-projecten kan worden gegeven.

- door wie het project wordt gefinancierd⁶ en of er overheidssubsidie is ontvangen (paragraaf 2.6);
- wat het bereik is van de projecten/initiatieven (paragraaf 2.7);
- wat de start- en einddatum van het project zijn (paragraaf 2.8).

In de volgende paragrafen wordt op ieder van bovengenoemde projectkenmerken nader ingegaan. In overleg met de opdrachtgever is besloten dat, voor wat betreft de te onderscheiden actoren, met name gekeken zal worden naar de volgende *groepen* actoren:

- Onderwijsinstellingen (ROC's, Hogescholen en Universiteiten);
- Individuele bedrijven/bedrijfsleven;
- brancheorganisaties/beroepsorganisaties (inclusief O&O fondsen);
- Kamers van Koophandel en MKB-Nederland;
- Technocentra;
- Regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) en Syntens;
- Overheid (inclusief Senter en Novem).

2.3 Doelstelling en aanleiding projecten

Voor alle projecten is aan de respondenten gevraagd met welk doel het project/initiatief is opgezet. Daarnaast heeft men aan kunnen geven wat de aanleiding voor het opstarten van het project is geweest. Dit heeft geresulteerd in een veelal beknopte omschrijving op basis waarvan achteraf een indeling naar type doelstelling is gemaakt. De genoemde doelstellingen zijn in de volgende categorieën in te delen:

- *A. Kennisopbouw:* projecten waarbij de nadruk vooral ligt op het ontwikkelen van kennis;
- *B. Kennisuitwisseling:* tussen bedrijven en brancheorganisaties onderling of tussen bedrijven en onderwijsinstellingen;
- *C. Voorwaarden voor kennisoverdracht:* projecten waarbij het creëren van de mogelijkheid om te komen tot kennisoverdracht centraal staat;
- *D. Ondersteuning MKB in bredere zin:* projecten die niet specifiek gericht zijn op de overdracht van technologische kennis, maar op ondersteuning van MKB-bedrijven in het algemeen;
- *E. Overige doelstellingen:* projecten die slechts (zeer) zijdelings te maken hebben met de kennisuitwisseling op technologisch gebied.

⁶ Sommige respondenten hebben aangegeven volgens welke verdeelsleutel projecten zijn gefinancierd (bijvoorbeeld welk deel publiek en welk deel privaat wordt gefinancierd). Dit is echter slechts voor een zeer beperkt deel van de projecten bekend, omdat hier niet expliciet naar is gevraagd.

Bij het indelen is voor ieder project nagegaan welk van bovengenoemde doelstellingen het *meest* van toepassing was. Voor een deel van de projecten (circa 15%) geldt dat niet goed gekozen kon worden tussen de verschillende doelstellingen, met name omdat niet duidelijk was op welk aspect de meeste nadruk lag. In dat geval zijn meerdere doelstellingen onderscheiden. Veelal ging het daarbij om een combinatie van doelstelling B en doelstelling C. Opgemerkt moet worden dat de meeste projecten dus op één van bovengenoemde hoofddoelstellingen zijn ingedeeld, dit ondanks het feit dat projecten vaak meerdere doelstellingen kennen. De indeling naar doelstelling laat derhalve vooral zien op welk aspect binnen de projecten de nadruk ligt of heeft gelegen. Voor enkele projecten geldt dat zij op grond van de beschikbare informatie niet konden worden ingedeeld.

Uit de analyses komt naar voren dat de meeste projecten gericht zijn op de uitwisseling van technologische kennis en/of het scheppen van voorwaarden daartoe. Daarnaast staat bij circa 15 procent van de projecten de opbouw of ontwikkeling van technologische kennis zelf centraal en maakt bij een kwart van de projecten de technologische kennisoverdracht deel uit van een (veel) bredere doelstelling. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan projecten die met name zijn gericht op het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt of projecten waarbij (startende) ondernemers van kennisintensieve bedrijven financieel worden ondersteund. De resultaten staan vermeld in tabel 2.1.

Tabel 2.1 Indeling naar doelstelling: percentages (n=175)

	%
A. Kennisopbouw (ontwikkeling)	15
B. Kennisuitwisseling	37
C. Voorwaarden voor kennisoverdracht	31
D. Ondersteuning MKB in brede zin	25
E. Overig	7
Totaal	115*

* De percentages tellen op tot meer dan 100 procent omdat aan een deel van de projecten meer dan één doelstelling is toegeschreven.

Projecten en initiatieven

Om inzicht te geven in zowel de verscheidenheid aan projecten als in de wijze waarop getracht is de projecten in te delen naar doelstelling, worden hieronder enkele projecten kort beschreven⁷.

⁷ Bij deze beschrijving dient opgemerkt te worden dat we hier gekozen hebben voor projecten die qua doelstelling vrij helder zijn. In lang niet alle gevallen was de omschrijving even eenduidig of volledig. Het is niet uit te sluiten dat indien meer informatie voorhanden zou zijn geweest, een iets afwijkende indeling tot stand zou zijn gekomen.

Doelstelling A. Kennisopbouw

- ‘Plaatwerk’. Doel van het project is een vernieuwde machine te bouwen (vernieuwing van een machine die metaal buigt). Het gaat hier om een project van een Hogeschool. Het project wordt ondersteund door de provincie en het bedrijfsleven. Ook brancheorganisatie(s) spelen bij dit project een rol.
- ‘Simulatie logistiek voor de haven’. Een project waarvoor KMR (Kennisinfrastructuur Mainport Rotterdam) een computer/rekenmodel ontwikkelt voor de MKB-industrie. Bij dit project zijn diverse bedrijven en organisaties betrokken, waaronder het Gemeentelijke Havenbedrijf en het Centrum voor Transporttechnologie.
- ‘Ontwikkeling SORIC’. Een project waarbij een nieuw kernmateriaal wordt ontwikkeld, bedoeld voor de polyesterverwerkende branche. Aanleiding vormde de milieuwet- en regelgeving. Het project wordt door het bedrijfsleven gefinancierd, door TNO uitgevoerd en is op termijn bedoeld voor de hele polyesterverwerkende branche.

Doelstelling B. Kennisuitwisseling

- ‘United Brains of Amsterdam’. Een project op het gebied van de nieuwe media. Het betreft een permanente masterclass waarin studenten MBO/HBO/WO werken aan door derden aangedragen opdrachten. In dit project participeren de onderwijsinstellingen, het Regionaal Technocentrum Amsterdam, MKB-Nederland en de Kamers van Koophandel. De gemeente Amsterdam is (mede)financier.
- ‘Kennismarkt MKB’. Een project dat tot doel heeft via internet grote en kleinere bedrijven in de gelegenheid te stellen van elkaars know-how gebruik te maken. Een project waarin de gemeente Amsterdam, Syntens en het bedrijfsleven participeren.
- ‘Voucher project’. Een project waarbij het MKB gestimuleerd wordt gebruik te maken van externe deskundigheid, bijvoorbeeld van de kennis van DSM-research. Doel is het naar buiten treden met kennis van R&D-centra. MKB-bedrijven krijgen een ‘voucher’, die ingewisseld kan worden voor kennis/advies. Het project is een initiatief van het LIOF en de provincie Limburg en wordt mede door het bedrijfsleven gefinancierd⁸.
- ‘Detachering’. Een initiatief waarbij de Hogeschool docenten levert aan het MKB die via detacheren nieuwe kennis meenemen. Hiermee wordt het innovatief vermogen van het MKB verhoogd. Het project wordt financieel ondersteund door de Provincie en middels Europese gelden. Betrokken partijen: onderwijsinstelling en het bedrijfsleven. Het project is gericht op de sector industrie.

⁸ Via dsm heeft Regioplan de evaluatie van het pilot-project ‘Research-Vouchers’ ontvangen.

- ‘Voorlichting over duurzame energie’. Gericht op ondernemers in de bouw. Zij worden voorgelicht over de toepassingsmogelijkheden van duurzame energie. Aanleiding was de kennis die bij ECN beschikbaar was en de constatering dat ondernemers in de bouw op dit punt weinig kennis van zaken hebben. Het project wordt gefinancierd door de provincie, Novem en het Technocentrum Noord-Holland⁹.

Doelstelling C. Voorwaarden Kennisoverdracht

- ‘Herontwerp technisch beroepsonderwijs regio Noord-Holland’. Doel van het project is het tot stand brengen van branchegewijs en brancheoverstijgende netwerken beroepsonderwijs (VMBO/MBO/HBO) en het bedrijfsleven. Er worden instrumenten ontwikkeld ter versterking van de samenwerking.
- ‘RITTS Utrecht: kennisoverdracht tussen kennisinstellingen en bedrijven’. Het doel is te komen tot een strategie, een plan van aanpak en activiteitenprogramma voor kennisoverdracht in de regio Utrecht. Initiatiefnemers zijn de provincie, Kamers van Koophandel en Syntens. Het project wordt mede gefinancierd door de Hogeschool Utrecht en de gemeente.
- ‘Stimulering milieutechnologie’. Doel is commercialisering van nieuwe milieutechnologie. Met dit project wordt de samenwerking en netwerkvorming tussen bedrijven bevorderd. Geconstateerd wordt dat er te weinig wordt samengewerkt, terwijl juist de kleinere bedrijven daar veel voordeel van zouden kunnen hebben. Initiatieven die gericht zijn op de commercialisering van milieutechnologie worden financieel ondersteund door ESKAN. Het initiatief richt zich op bedrijven in de regio Arnhem-Nijmegen. Het project wordt ondersteund vanuit Europa en door de provincie.

Doelstelling D. Ondersteuning MKB in het algemeen

- ‘Kids project’. Een project gericht op de ondersteuning van startende ondernemingen met het doel te bewerkstelligen dat beginnende bedrijven minder vaak (weer) op de fles gaan. Aanleiding was het gemis aan netwerk en structuur om nieuwe bedrijven te helpen. Een project dat ondersteund wordt door de provincie, de gemeenten en OOM Deventer en waaraan de Kamers van Koophandel en Syntens bijdragen door informatie te leveren. Het is met name bedoeld voor nieuwe ondernemers in de zakelijke dienstverlening.
- ‘Elektronisch bestellen van bouwmaterialen via internet’. Een project gericht op bouwen handelondernemingen, ondersteund door de provincie en brancheorganisatie. Doel is bouwondernemers op internet te brengen, door aannemers via internet bij leveranciers hout en bouwmaterialen te laten bestellen.

⁹ Zoals ook uit de voorbeelden blijkt vinden we grote verschillen in omvang tussen projecten; een project/initiatief kan zowel bestaan uit een serie voorlichtingsbijeenkomsten als uit het ontwikkelen van duale opleidingen of het opzetten van technocentra.

- ‘Sectorprogramma Metaal-electro’. Een programma gericht op de MKB-bedrijven in de toeleverende keten van metaal, electrotechniek en kunststofverwerkende industrie om te helpen bij het oplossen van de vijf belangrijkste knelpunten met het doel hun concurrentiepositie te verbeteren. De definitieve financiering is nog niet helemaal rond, maar verwacht wordt dat die afkomstig zal zijn van de provincie(s) en het EFRO-fonds. De ROM's en Syntens participeren in het project.
- ‘ICT/MKB: nieuwe media, ICT, e-commerce’. Bij dit project wordt verwezen naar de duale opleidingstrajecten in het MBO en HBO die in samenwerking met MKB-bedrijven tot stand komen. Doel is te komen tot functieanalyse, profielen, inrichting werkplek. Be-doeld voor regionaal bedrijfsleven en onderwijsinstellingen. Betrokken instellingen: be-drijfsleven, brancheorganisatie, onderwijsinstellingen, Techno-centrum en MKB-Neder-land.

Doelstelling E. Overig

- ‘MKB Allochtonen’. Door verschillende Centra Vakopleidingen wordt verwezen naar een landelijke overeenkomst met het MKB waarbij is afgesproken werkeloze allochtonen die nog maar net werkeloos zijn, zo snel mogelijk weer aan het werk te helpen. Arbeidsvoor-ziening, MKB-Nederland en de Centra Vakopleidingen participeren in het project/initia-tief. Het project wordt mede gefinancierd door het Ministerie van Sociale Zaken.

Bij circa 20 procent van de projecten blijkt sprake te zijn van scholing, bijvoorbeeld door het aanbieden van cursussen of specifiek op MKB-werknemers gerichte duale opleidingstrajecten of door stages, bedrijfsopdrachten en/of duale opleidingen voor studenten van met name Ho-gescholen. Niet meegerekend is hier: scholing via symposia, themaconferenties en voorlich-tingsbijeenkomsten. Het aantal projecten waarbij scholing een rol speelt, ligt zeer waarschi-jk hoger dan deze 20 procent, omdat voor lang niet alle projecten bekend is hoe aan de doel-stellingen vorm wordt gegeven.

Aanleiding projecten/initiatieven

Behalve naar de doelstelling is de respondenten ook gevraagd wat de aanleiding is geweest voor het initiatief/project. De genoemde aanleidingen zijn zo veel mogelijk gecategoriseerd. De onderscheiden categorieën staan vermeld in tabel 2.2. Tevens staat aangegeven bij hoe-veel projecten/initiatieven dit type aanleiding is genoemd. ‘Versterking van de concurrentie-positie en/of innovatiekracht van het MKB’ vormt de meest genoemde aanleiding (21%). Daarnaast valt op dat bij tenminste 13 procent van de projecten wordt voortgebouwd op een reeds tot stand gekomen samenwerking en/of een eerder kennisuitwisseling: ‘contacten’ uit het verleden vormen de aanleiding (of basis) voor nieuwe projecten/initiatieven.

Tabel 2.2 Aanleiding voor project/initiatief: percentages (n=175)

	%
1. Versterking concurrentiepositie sector/bedrijven/innovatiekracht MKB	21
2. Verbetering aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt	16
3. (Voortbouwen op) eerdere acties/samenwerking	13
4. Tegemoetkoming kennisbehoefte MKB-bedrijven/vraag vanuit branche	11
5. Behoeft kennisoverdracht/verbeteren kennisinfrastructuur onderwijs/bedrijfsleven	8
6. Verbeteren structuur/organisatiegraad bedrijfsleven (onderling)	7
7. Wet- en regelgeving	6
8. Behoeft aan productinnovatie in markt	3
9. Voorwaarden/beschikbare middelen aanwezig (geld/kennis)	2
10. Overige aanleidingen	10
Onbekend	2
Totaal	100

Nagegaan is of er een samenhang bestaat tussen aanleiding en doelstelling van projecten. In onderstaande tabel wordt voor de vier (hoofd)doelstellingen aangegeven naar welk type aanleiding verhoudingsgewijs vaak wordt verwezen.

Tabel 2.3 Doel x Aanleiding

Doel	Aanleiding
A. Kennisopbouw	<ul style="list-style-type: none"> • behoefte aan productinnovatie in markt • veranderingen in wet- en regelgeving
B. Kennisuitwisseling	<ul style="list-style-type: none"> • tegemoet komen aan kennisbehoefte en/of vraag vanuit bedrijfsleven
C. Voorwaarden voor kennisoverdracht	<ul style="list-style-type: none"> • voortbouwen op eerdere acties/samenwerking • verbeteren kennisinfrastructuur onderwijs-bedrijfsleven
D. Ondersteuning MKB in bredere zin	<ul style="list-style-type: none"> • versterking concurrentiepositie/innovatiekracht MKB • verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

Alvorens in te gaan op een mogelijke relatie tussen doelstelling, aanleiding en de bij de projecten betrokken actoren, volgt allereerst een overzicht van de mate waarin verschillende actoren participeren.

2.4 Actoren

Nagegaan is welke bedrijven en instanties bij de projecten betrokken zijn. Daarbij is een onderscheid gemaakt naar de initiatiefnemers en de overige participanten. In tabel 2.4 wordt allereerst weergegeven hoe vaak verschillende actoren in het algemeen bij de projecten betrokken zijn.

Uit de tabel kan worden opgemaakt dat bedrijven aan circa driekwart van alle projecten deelnemen (74%)¹⁰. Bedrijven, branche- en/of beroepsorganisaties samen, participeren in bijna 90 procent van alle projecten. Vervolgens blijken onderwijsinstellingen aan ruim de helft van de projecten deel te nemen (53%). Opgemerkt moet worden dat bij de verwijzing naar het onderwijs als deelnemer, naast de reguliere onderwijsinstellingen (ROC's, hogescholen en universiteiten), door respondenten soms (ook) wordt bedoeld op Centra vakopleiding of een branchegericht expertise en/of opleidingscentrum. Daarnaast blijkt dat begrippen als kennisinstelling en onderwijsinstelling door elkaar heen worden gebruikt. Met andere woorden: de categorie 'onderwijsinstellingen' beperkt zich niet uitsluitend tot het regulier onderwijs.

Tabel 2.4 Actoren: percentages (n=175)

	%
Bedrijfsleven totaal (bedrijven + brancheorganisaties)	87
• (Individuele) bedrijven	74
• Branche- en beroepsorganisaties	53
Onderwijsinstellingen	55
Ontwikkelingsmaatschappijen en Syntens ¹¹	29
Kamers van Koophandel/MKB-verenigingen	27
Overheid (Rijk, Provincie gemeenten)	18
Werkgevers/werknemers organisaties	17
Technocentra	9
Arbeidsvoorziening	5
Overig/anders	17

* Er is gepercenteerd over het totaal aantal projecten (n=175)

Wanneer de verschillende actoren worden afgezet tegen de doelstellingen van en aanleidingen voor projecten, worden geen sterke verbanden gevonden. De samenstelling van actoren verschilt slechts in beperkte mate voor verschillende type projecten. Bedrijven, brancheorganisaties en onderwijsinstellingen zijn steeds de meest voorkomende actoren, ongeacht de

10 Opgemerkt moet worden dat een bedrijf als TNO ook tot de categorie 'bedrijven/bedrijfsleven' is gerekend. Doordat er met voorgecodeerde antwoorden is gewerkt en kennisinstellingen niet als aparte categorie in de itemlijst is zijn opgenomen, is niet goed meer te achterhalen welke rol kennisinstellingen als TNO en ECN spelen.

11 Alle projecten waar Syntens initiatiefnemer is, zijn buiten beschouwing gelaten, vandaar dat dit percentage mogelijk anders lager uitvalt dan verwacht.

doelstelling. Met name de betrokkenheid van (individuele) bedrijven beperkt zich niet tot een bepaald type project. Bij de meeste projecten zijn bovendien meerdere actoren tegelijkertijd actief (zie tabel 2.5).

We vinden wel enige aanwijzingen voor samenhang tussen actor en doelstelling, zoals ook uit tabel 2.5 kan worden afgeleid. Zo blijken bedrijven en brancheorganisaties meer dan gemiddeld actief te zijn bij projecten ingedeeld bij doelstelling A (kennisopbouw). In de tabel wordt per doelstelling aangegeven in welke mate verschillende actoren participeren (weergegeven in kolompercentages)¹². Aangezien de meeste projecten zich in de praktijk niet tot één doelstelling beperken, dienen de resultaten met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Tabel 2.5 Actoren x Doelstelling: percentages (n=175)

	Doel A % (n=27)	Doel B % (n=63)	Doel C % (n=56)	Doel B/C % (n=101)	Doel D % (n=44)	totaal % (n=175)
(Individuele) bedrijven	82	80	70	73	72	74
Onderwijsinstellingen	48	57	55	55	66	55
Brancheorganisatie	63	60	39	48	61	53
KVK/MKB	7	27	34	31	41	28
ROM's/ Syntens	11	24	36	32	32	29
Overheid	22	8	25	18	16	18
Technocentra	7	10	7	10	11	9

* Er is steeds gepercenteerd over het totaal aantal projecten binnen een categorie (doelstelling).

Uit de tabel kan worden afgelezen dat bij projecten waar brancheorganisaties bij betrokken zijn, naast kennisopbouw eerder de nadruk lijkt te liggen op de kennisuitwisseling zelf dan op het creëren van voorwaarden voor kennisoverdracht (doel C)¹³. Vervolgens blijken onderwijsinstellingen meer dan gemiddeld deel te nemen aan projecten die gericht zijn op de ondersteuning van het MKB in brede zin (doel D) en zeker in vergelijking met het bedrijfsleven zijn zij minder betrokken bij projecten gericht op kennis- en/of productontwikkeling (doel A).

Bij ruim een kwart van alle projecten zijn de Kamers van Koophandel en/of MKB-Nederland betrokken; waarbij MKB-Nederland vaker als één van de betrokken partijen wordt genoemd dan de Kamers van Koophandel. Wat opvalt is dat de Kamers van Koophandel en/of MKB-

12 Dus: bij 82 procent van de projecten ingedeeld bij doelstelling A participeren (individuele) bedrijven, terwijl de bedrijven bij procent van het totaal aantal gevonden projecten betrokken zijn. Onderwijsinstellingen daarentegen zijn betrokken bij 48 procent van projecten die vallen onder doelstelling A.

13 Voor een uitgebreider overzicht van de activiteiten van verschillende brancheorganisaties wordt verwezen naar de publicatie van VNO-NCW: 'Innovatiebevordering door brancheorganisaties'. De inventarisatie bevat behalve een overzicht van kennisoverdrachtprojecten (die deels ook in de onderhavige analyses zijn meegenomen), tevens inzicht in het netwerk van instellingen/organisaties waarin de brancheorganisaties opereren en waarmee door de brancheorganisaties wordt samengewerkt.

Nederland verhoudingsgewijs vaak betrokken zijn bij projecten die een wat bredere doelstelling (doel D) hebben dan de overdracht van technologische kennis alleen. Gezien de functie die deze organisaties vervullen en de relatie die zij hebben met de achterban is dit ook niet zo verwonderlijk. Intermediaire organisaties als Syntens en de Regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) participeren vooral in projecten waarbij het scheppen van voorwaarden voor kennisoverdracht centraal staat: (onder andere) het creëren van netwerken en structuren (doel C).

Uit opmerkingen en verwijzingen van respondenten blijkt dat de samenwerking tussen het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven in toenemende mate wordt geïntensiveerd¹⁴. De respondenten verwijzen onder meer naar verschillende duale leertrajecten. Hoewel deze leertrajecten inmiddels veelal deel uitmaken van het reguliere opleidingsaanbod, worden zij duidelijk ook gezien als projecten/initiatieven gericht op (technologische) kennisuitwisseling¹⁵. Voor wat betreft de (toenemende) functie van Hogescholen als kenniscentrum voor de regio kan worden verwezen naar het advies van de werkgroep VNO-NCW en HBO-Raad 'De Hogeschool als Kennispoort'. Recentelijk is bovendien per HBO-sector in kaart gebracht wie wat doet in het bedrijfsleven/MKB. Het betreft hier een onderzoek dat in samenwerking met de Onderwijsraad is uitgevoerd en waarover begin juni door de AWT (Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid) een advies wordt uitgebracht¹⁶.

Een ander initiatief ter versterking van de (regionale) kennisinfrastructuur en de samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven en andere organisaties, is de 'Kaderregeling Technocentra'. Voor de ontwikkeling van (15) Technocentra heeft de overheid de komende 10 jaar 200 miljoen gulden gereserveerd.

14 Hiertoe worden verschillende initiatieven ontplooid. Met het doel de relatie tussen het MKB en de Hogescholen verder te versterken is begin dit jaar een nieuw convenant afgesloten tussen de HBO-raad en MKB-Nederland. Tevens heeft de HBO-Raad eind 2000 een overeenkomst gesloten met TNO om de samenwerking tussen TNO-instituten en Hogescholen te verbeteren. De samenwerking is erop gericht aan de kennispositie van het HBO ten opzichte van het regionaal MKB te vergroten. Ook moet via gezamenlijk contractonderzoek de kennisoverdracht naar het MKB worden versterkt. De overeenkomst bevindt zich momenteel in een uitwerkingsfase.

15 In dit verband is ook verwezen naar initiatieven in het kader van het experiment 'Vouchers in vraaggestuurd duaal onderwijs'. Het betreft hier echter een initiatief waarbij naast het ministerie van OCenw ook het ministerie van EZ actief betrokken is. Derhalve is dit initiatief niet in de analyses meegenomen.

16 Ook verschijnt er in juni 2000 een onderzoek van de AWT naar het patent-beleid van universiteiten.

Samenwerking tussen verschillende actoren

Bij de meeste projecten zijn zoals gezegd meerdere actoren betrokken. Allereerst wordt in tabel 2.6 aangegeven hoeveel verschillende actoren tegelijkertijd actief zijn¹⁷. Uit de resultaten blijkt dat bij circa 10 procent van de projecten één type actor deelneemt en bij 40 procent van de projecten tenminste vier verschillende soorten actoren betrokken zijn. Wanneer slechts één type actor participeert, blijkt het in de meeste gevallen of om een initiatief van een brancheorganisatie te gaan, of om een project waarin alleen bedrijven participeren.

Tabel 2.6 Samenwerking tussen verschillende groepen actoren: percentages (n=175)

	%
Één type organisatie/instelling	10
Twee verschillende groepen actoren	25
Drie verschillende groepen actoren	26
Vier verschillende groepen actoren	22
Vijf of meer verschillende groepen actoren	18
Totaal	100

Uit de resultaten blijkt voorts dat er bij de genoemde projecten en initiatieven gemiddeld drie verschillende type actoren actief zijn. Het gemiddeld aantal actoren is bij projecten waar kennisopbouw centraal staat (doel A) iets lager dan bij projecten gericht op creëren van voorwaarden voor kennisoverdracht (doel C) of projecten gericht op ondersteuning van het MKB in bredere zin (doel D)¹⁸. Daarnaast blijkt het gemiddeld aantal verschillende actoren betrokken bij projecten waarin brancheorganisaties actief zijn iets lager te liggen dan die waarin onderwijsinstellingen participeren (resp. 3.5 en 4.0). Projecten waaraan de Technocentra deelnemen, worden gekenmerkt door het hoogste aantal verschillende actoren (gemiddeld 4.4).

Op een klein deel van de projecten na, zijn bij de meeste projecten dus verschillende typen actoren betrokken. De meest voorkomende samenwerking is die tussen (individuele) bedrijven en onderwijsinstellingen of brancheorganisaties. Bij circa een kwart van de projecten nemen vervolgens zowel bedrijven, brancheorganisaties als onderwijsinstellingen deel. Over het algemeen blijken brancheorganisaties (in tegenstelling tot de onderwijsinstellingen) vaker in projecten samen te werken met Kamers van Koophandel/MKB-Nederland dan met intermediaire organisaties als Syntens en de ROM's. Ook de relatie tussen de brancheorganisatie en de overheid als actor is niet sterk (slechts bij zeven projecten wordt er samengewerkt). Opvallend is dat wanneer de overheid actief aan

¹⁷ Aangenomen wordt dat een deel van de respondenten zich bij het noemen van de verschillende deelnemers aan projecten heeft beperkt tot de belangrijkste actoren; dientengevolge dienen de weergegeven resultaten eerder beschouwd te worden als een onderschatting dan van een overschatting van het aantal actoren per project.

¹⁸ respectievelijk 2.9, 3.3 en 3.6.

projecten deelneemt, in de helft van de gevallen ook intermediaire organisaties participeren (ROM's/ Syntens). De samenwerking tussen de overheid als deelnemer aan projecten en de Kamers van Koophandel/MKB-Nederland, lijkt minder sterk te zijn.

2.5 Initiatief voor projecten

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de mate waarin actoren als initiatiefnemer projecten worden aangemerkt. Uit tabel 2.7 kan worden opgemaakt dat onderwijsinstellingen en brancheorganisaties de meest genoemde initiatiefnemers zijn: bij circa een derde van de projecten hebben zij (mede) het initiatief genomen. (Individuele) bedrijven blijken bij ruim 20 procent van de projecten (mede) initiatiefnemer te zijn. Bij circa een derde van de projecten is het initiatief overigens van meerdere actoren afkomstig.

Tabel 2.7 Initiatiefnemers: percentages (n=175)

	%
Onderwijsinstellingen	35
Branche- en beroepsorganisaties	30
(Individuele) bedrijven	22
Overheid (Rijk, provincie, gemeenten)	13
Kamers van Koophandel/MKB-verenigingen	12
Ontwikkelingsmaatschappijen en Syntens ¹⁹	11
Technocentra	6
Werkgevers/werknemers organisaties	5
Arbeidsvoorziening	2
Overig/anders	9

* Er is gepercenteerd over het totaal aantal projecten.

Ter illustratie volgen nu per type actor enige voorbeelden van projecten die zijn aangedragen.

Initiatief: bedrijfsleven

- 'Fosfor recycling'. Nieuwe wet en regelgeving vormden de aanleiding van een project dat tot doel heeft methoden te ontwikkelen voor het hergebruik van fosfor. Naast het bedrijfsleven (initiator) participeren brancheorganisatie en onderwijsinstellingen. Het project is bedoeld voor bedrijven in de industrie en voor de waterschappen.
- 'Buildbank'. Een project dat voor en door het bedrijfsleven is uitgevoerd. Het betreft de ontwikkeling van een gebruikerssysteem dat 'merkverkwanseling' tegen moet gaan. Het product is op dit moment operationeel en wordt gebruikt door verschillende bedrijven

¹⁹ Alle projecten waar Syntens initiatiefnemer is zijn buiten beschouwing gelaten, vandaar dat dit percentage mogelijkster lager uitvalt dan verwacht.

actief op het gebied van communicatie ontwikkeling en -productie (onder andere reclamebureaus). Het product is aanvankelijk ontwikkeld om het merkteken van de Postbank te beschermen.

Initiatief: brancheorganisaties

- 'Thermoplasten in carrosseriebouw'. Het betreft een project voor de FOCWA-branche; nieuwe materialen en toepassingen worden gedemonstreerd. Het is een spin-off van een eerder project van TNO met FOCWA dat destijds door het Ministerie van EZ is gefinancierd. Het huidige project wordt niet gesubsidieerd en wordt door FOCWA betaald. Belangrijkste doelgroep: carrosseriebouwers.
- 'ECH'. Met dit project wordt het berichtenverkeer tussen notariaat en hypothecaire financiers via XML-standaarden gedigitaliseerd. Het project bouwt voort op een lange traditie van automatisering in de branche. Het project is ongesubsidieerd en wordt betaald door de betrokken partijen: KNB, banken en hypothecaire financiers.
- 'Technologecommissaris'. Doel van het initiatief is het MKB te informeren over de nieuwe technische ontwikkelingen die op de bedrijven afkomen en aan te geven wat hiervan de consequenties kunnen zijn. De 'commissaris' is veelal een docent van een Hogeschool die individuele bedrijven begeleidt bij innovatie (de ingehuurde docenten zijn afkomstig van verschillende Hogescholen). In de pilotfase is het initiatief gefinancierd vanuit Pionier; op dit moment is het project selfsupporting en wordt het door de elektrotechnische branche zelf betaald (UNETO).
- 'Open mind'. Doel van het project is het verbeteren van de elektronische communicatie binnen en tussen bedrijven. Het initiatief voor het project komt vanuit de brancheorganisatie; de onderwijsinstellingen participeren en het bedrijfsleven geeft sturing aan het project. Het project is met name bedoeld voor de scheepsbouwindustrie, wordt niet gesubsidieerd en betaald door de brancheorganisatie (VNSI) en O&A.

Initiatief: onderwijsinstellingen

- 'Digitale leeromgeving'. Middels het ontwikkelen van een digitale leeromgeving moet het onderwijs worden verbeterd en de toegankelijkheid voor het bedrijfsleven worden vergroot. Onder het thema digitale leeromgeving vallen verschillende projecten. Eén daarvan is het inrichten van een laboratorium voor digitaal leren (door ROC en Hogeschool), waar zowel studenten als werknemers uit het bedrijfsleven terecht kunnen. Financiering vindt plaats vanuit het Ministerie van OCenW. Het betrokken Technocentrum ontvangt hiervoor ook subsidie van de provincie.
- 'Switch'. Doel van het project (dat inmiddels is afgesloten) is het ontwikkelen van onderwijsmateriaal en onderwijsvormen waarbij de aansluiting met het bedrijfsleven kan worden verbeterd. Aanleiding: de reeds bestaande contacten met het bedrijfsleven en de wens vanuit MBO en HBO om tot nieuwe leervormen te ontwikkelen. Het Switch-concept

(studenten leren aan de hand van bedrijfs-opdrachten), is door het HBO-vernieuwingsfonds gesubsidieerd. Op dit moment lopen er verschillende Switch-projecten die zelfstandig draaien (zonder subsidie).

- ‘New media Network’ (195/3). Doel van het project is binnen drie jaar een expertise-centrum op te zetten ten behoeve van het bedrijfsleven (een kennisloket voor het MKB). Aanleiding vormde de constatering dat de kennis binnen het MKB niet efficiënt gebruikt werd. Het project wordt voor 30 procent gefinancierd door de onderwijs-instellingen (onder andere Hogeschool, Universiteit), 30 procent door Europese fondsen (EFRO) en voor 40 procent door het bedrijfsleven (de ‘klanten’) zelf.

Initiatief: Kamers van Koophandel en/of MKB-Nederland

- ‘Ketenmanagement’. Doel van het project is het over de grens heen vormen van strategische allianties tussen bedrijven (regio Rijn-Maas). De bedoeling is te komen tot vier clusters van bedrijven gericht op product-, proces- en marktinnovatie. Aanleiding is behoefte aan het vormen van duurzame allianties en ervaring opdoen in kansen en belemmeringen voor grensoverschrijdende samenwerking. Het initiatief wordt voor 80% betaald uit Europese middelen (Interreg), voor 10% door de participerende partijen (waaronder de Kamer van Koophandel en IHK) en 10% provinciale overheden. Doelgroep: met name kennisintensieve industrie.
- ‘Kennisonderhoudscontracten’. Doel is het scholen van MKB-personeel dat op HTS-niveau werkzaam is, maar nog niet over een HTS-diploma beschikt. Uit onderzoek onder leden van de Metaalunie bleek dat een substantieel deel van de werknemers in een hogere functie werkzaam is dan waarvoor zij geschoold zijn. Het project is op initiatief van MKB-Nederland, een branche- en een werkgeversorganisatie tot stand gekomen. Het bedrijfsleven levert de werknemers aan en de onderwijsinstellingen voeren het project uit. Het project wordt gesubsidieerd uit een Europees fonds.
- ‘Versterking meubel industrie’. Een initiatief gericht op het versterken van de concurrentiekracht in de meubelindustrie door bedrijven te ondersteunen met advies. Geconstateerd werd dat meubelbedrijven moeilijk concurreren en op technische gebied een achterstand hebben. Het initiatief voor dit project komt van de Kamer van Koophandel; het project wordt gefinancierd door de brancheorganisatie, de provincie en vanuit Europa (Adapt). Daarnaast leveren Syntens en de Kamer van Koophandel menskracht. De brancheorganisatie is de belangrijkste uitvoerder.

Initiatief: intermediaire organisaties (ROM's/Syntens)

- 'Grafisch media project'. Bij dit initiatief gaat het om het vormen van samenwerkingsverbanden ten behoeve van kennisuitwisseling en het gezamenlijk verbeteren van investeringen. Het project is in 2000 gestart op initiatief van één van de ROM's en wordt mede gefinancierd vanuit de gemeente. De wens vanuit de branche en de gemeente te komen tot een verbeterde samenwerking tussen bedrijven vormt de aanleiding voor het project.
- 'Catena project'. Doel van het project is het verbeteren van de ketensituatie tussen bedrijven (bewustwording van ketenmanagement, organisatiekader bieden voor verbetering en komen tot regionaal platform voor kennistransfer). Bij dit project speelt de gemeente een belangrijke rol, evenals drie grote bedrijven in de regio. Naast het bedrijfsleven en provinciale overheid is de gemeente medefinancier. Het project richt zich in eerste instantie op bedrijven in de industrie (productie en toeleveranciers)
- 'Digikring'. Doel van het project is kennisuitwisseling tussen ICT-ondernemers. Bij ondernemers uit de branche bleek daar behoefte aan te zijn. Het initiatief komt van de Kamer van Koophandel en Syntens. Behalve door de initiatiefnemers wordt het project gefinancierd vanuit de gemeente en door een technocentrum. Syntens is de belangrijkste uitvoerder van het project.
- 'Met-net' (198/3). Doel van het project is te komen tot netwerkvorming tussen MKB-bedrijven in het Benelux middengebied rond grensoverschrijdende thema's. Het project komt voort uit de kennisbehoefte van het MKB; Syntens is mede initiatiefnemer. Het project is met behulp van Europese middelen en geld van de provincie en paritaire fondsen tot stand gekomen. Het project wordt uitgevoerd door een onderwijsinstelling; ook de brancheorganisatie(s) nemen deel aan het project. Doelgroep: bedrijfsleven in het hoger technisch kader (industrie).

Evenals voor de actoren is nagegaan of er een samenhang bestaat tussen het doel of de aanleiding van projecten en de instelling/organisatie die het initiatief heeft genomen. Zoals ook uit tabel 2.8 blijkt, is er geen overtuigend verband tussen doelstelling en (mede) initiatiefnemer. Hoogstens valt op dat bij iets minder dan de helft van de projecten gericht op kennisontwikkeling (doel A), brancheorganisaties (mede) initiatiefnemer zijn (geweest). Hierbij moet gedacht worden aan innovaties (gericht op productieverbetering of het ontwikkelen van ICT-toepassingen) bedoeld voor de hele branche of beroepsgroep; projecten waaraan brancheorganisaties vaak ook aan meebetalen. Brancheorganisaties en bedrijven zijn daarentegen verhoudingsgewijs minder vaak als initiatiefnemer betrokken bij projecten waar het creëren van voorwaarden voor kennisoverdracht centraal staat (doel C).

Tabel 2.8 Initiatiefnemer x doelstelling: percentages (n=175)

	Doel A % (n=27)	Doel B % (n=63)	Doel C % (n=56)	Doel B/C % (n=101)	Doel D % (n=44)	totaal % (n=175)
Onderwijsinstellingen	30	38	36	39	39	35
Brancheorganisatie	48	37	20	26	26	30
(Individuele) bedrijven	30	22	16	18	18	22
Overheid	18	8	13	11	11	13
KVK/MKB	-	13	14	14	14	12
ROM's/Syntens	4	10	16	14	14	11
Technocentra	4	6	5	7	7	6

* Er is gepercenteerd over het totaal aantal projecten binnen een categorie (doelstelling).

Daarnaast is nagegaan of er een relatie bestaat tussen de instelling of organisatie die het initiatief voor een project heeft genomen en de aanleiding voor projecten. Ook hier de samenhang tussen variabelen beperkt. In onderstaande tabel (2.9) wordt voor de meest genoemde aanleidingen aangegeven wie de belangrijkste initiatiefnemers van de betreffende project zijn²⁰.

Tabel 2.9 Initiatiefnemer x aanleiding: percentages (n=175)

	Verbetering concurrentie % (n=37)	Aansluiting onderwijs % (n=28)	Eerdere Kennisbehoefte contacten % (n=22)	MKB % (n=20)	totaal % (n=175)
Onderwijsinstellingen	21	50	46	35	35
Brancheorganisatie	38	18	32	50	30
(Individuele) bedrijven	21	29	29	10	22
Overheid	14	14	14	15	13
KVK/MKB	8	14	8	5	12
ROM's/Syntens	16	-	16	20	11
Technocentra	-	7	-	5	6

* Er is gepercenteerd over het totaal aantal projecten binnen een categorie (aanleiding).

Duidelijk wordt dat onderwijsinstellingen relatief vaak (mede) initiatiefnemer zijn van projecten die voortkomen uit reeds 'bestaande contacten (met het bedrijfsleven)'. De projecten kunnen wellicht worden gezien als een spin-off van eerdere initiatieven. Daarnaast spelen onderwijsinstellingen een rol bij projecten waarvoor de verbetering van de aansluiting met de arbeidsmarkt een belangrijke aanleiding vormt; hetgeen in overeenstemming is met het streven binnen het onderwijs om het scholingsaanbod zo veel mogelijk af te stemmen op wat het bedrijfsleven (aan gekwalificeerd personeel) nodig heeft.

20 Zo kan worden afgelezen dat projecten waarvoor 'het verbeteren van de innovatiekracht en/of concurrentie positie van het MKB' een belangrijke aanleiding vormt, onderwijsinstellingen bij 21 procent van de projecten (mede) initiatiefnemer zijn.

Brancheorganisaties zijn belangrijke initiatiefnemers bij projecten waarvoor ‘de kennisbehoefte van het MKB zelf’ of ‘de verbetering van de concurrentiepositie van MKB-bedrijven’ in het algemeen een belangrijke aanleiding vormen. Zij zetten zich in voor de versterking van branche of beroepsgroep en reageren op vragen van de leden.

2.6 Financiering

Aan de respondenten is gevraagd hoe de projecten zijn gefinancierd en of er voor de projecten overheidssubsidie is ontvangen. Voor circa zeven procent van de projecten is niet bekend of er sprake is van overheidssubsidie²¹. Voor twee derde van de aangedragen projecten wordt wel subsidie ontvangen (vanuit Europa, een ministerie, de provincie en/of gemeente). Circa een kwart van de projecten of initiatieven komt zonder overheidssubsidie tot stand. De resultaten staan vermeld in tabel 2.10. Zoals uit deze tabel blijkt, zijn de meeste subsidiegelden afkomstig van de provincies (bij 27 procent van alle projecten) en van Europese fondsen of programma's (26 procent van de projecten).

Tabel 2.10 Financiering projecten : overheidssubsidies (n=175)

	%
Geen overheidssubsidie ontvangen	25
Overheidssubsidie, namelijk vanuit.....	68
• Europa	26
• Rijksoverheid	
• ministerie van OCenW	15
• ander ministerie (niet EZ)	8
• Provincie	27
• Gemeente	17
Financiering (nog) onbekend	7

* Er is gepercenteerd over het totaal aantal projecten (n=175)

Wanneer subsidie wordt ontvangen van de Rijksoverheid dan is dit veelal afkomstig van het Ministerie van OCenW (onder andere het HBO-vernieuwingsfonds). De andere ministeries die subsidies hebben verstrekt zijn (in aflopende volgorde van belang) het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en het Ministerie van VROM. Voor ieder van de ministeries geldt dat het hier slechts om enkele projecten gaat.

21 De helft van deze projecten bevindt zich in de opstartfase, de financiering is hierbij nog niet rond.

Hoewel voor het merendeel van de projecten waarvoor Europese subsidies zijn ontvangen, niet gespecificeerd is uit welk fonds/programma de middelen afkomstig zijn, wordt door sommige respondenten verwezen naar met name EFRO-middelen en in minder mate naar financiering vanuit ADAPT en/of ESF. Voor subsidiëring vanuit de provincies geldt dat het bij een derde van de projecten in ieder geval ook Europese middelen worden verstrekt. Daarnaast blijken intermediaire organisaties (Syntens/ROM's) een relatief belangrijke medefinancier te zijn van door de provincie gesubsidieerde projecten (bij een derde van de projecten die met provinciale middelen tot stand zijn gekomen). Deze organisaties spelen bovendien bij meer dan de helft van deze projecten een (begeleidende) rol. Dit is verhoudingsgewijs veel in vergelijking met de rol van deze organisaties bij projecten die zonder provinciale middelen tot stand komen.

Nagegaan is vervolgens of er een verband bestaat tussen de doelstelling van projecten en het al dan niet ontvangen van overheidssubsidie. In tabel 2.11 wordt per doelstelling aangegeven voor welk deel van de projecten overheidssubsidie is ontvangen (kolompercentages). Uit de tabel kan worden opgemaakt dat van de projecten waarbij kennisopbouw/kennisontwikkeling centraal staat (doel A) 58 procent overheidssubsidie ontvangt, terwijl van de projecten gericht op het creëren van voorwaarden tot kennisoverdracht (doel C) meer dan 80 procent overheidssubsidie ontvangt. Daarnaast blijkt dat voor dit laatste type projecten (doel C) relatief vaak subsidie vanuit Europa wordt ontvangen (39%). Projecten waarvoor subsidies worden verstrekt door de provincie komen verhoudingsgewijs vaker wanneer sprake is van ondersteuning van het MKB in het algemeen (doel D).

Tabel 2.11 Financiering x doelstelling: percentages (n=163)*

	Doel A % (n=26)	Doel B % (n=59)	Doel C % (n=54)	Doel B/C % (n=96)	Doel D % (n=40)	totaal % (n=163)
Overheidssubsidie	58	66	83	75	85	74
• Europese middelen	23	19	39	25	25	28
• Provincie	8	27	28	29	38	29
Geen subsidie	42	34	17	25	15	26

* Voor 12 projecten is de financiering nog niet rond of is niet duidelijk of er overheidssubsidie wordt verstrekt; de betreffende projecten zijn buiten beschouwing gelaten.

Kijken we naar de aanleiding voor projecten/initiatieven dan valt op dat projecten waar het verbeteren van de organisatiegraad tussen bedrijven en/of de versterking van de kennisinfrastructuur een belangrijke aanleiding vormden, praktisch in alle gevallen worden gesubsidieerd. Daarentegen wordt verhoudingsgewijs minder vaak overheidssubsidie ontvangen voor projecten die geïnitieerd zijn vanuit de kennisbehoefte van het MKB en/of gestart zijn om de

(concurrentie)positie van het MKB te verbeteren (projecten waarbij de brancheorganisaties veelal een belangrijke rol spelen).

Behalve naar het ontvangen van overheidssubsidie is aan de respondenten gevraagd welke organisaties en instellingen financieel aan de projecten/initiatieven hebben bijgedragen. De indruk bestaat dat een deel van de respondenten zich daarbij heeft beperkt tot het noemen van alleen de belangrijkste financiers; daarnaast is niet in alle gevallen duidelijk of het een financiële bijdrage betreft en/of een bijdrage in de vorm van (extra) tijd of het beschikbaar stellen van faciliteiten.

In tabel 2.12 wordt aangegeven in welke mate de verschillende partijen betrokken zijn bij de financiering van kennisoverdrachtprojecten naar het MKB (ook hier worden wederom kolompercentages gepresenteerd). Uit de tabel blijkt dat bij niet-gesubsidieerde projecten, bedrijven en brancheorganisaties de belangrijkste financiers zijn en dat onderwijsinstellingen vaker in combinatie met, dan zonder overheidsgeld als (mede)financier optreden.

Tabel 2.12 Financiering (n=163)*

	Niet gesubsidieerd % (n=43)	Met subsidie overheid % (n=120)
(Individuele) bedrijven	56	41
Branche- en beroepsorganisaties	40	9
Onderwijsinstellingen	9	19
Ontwikkelingsmaatschappijen en Syntens	-	18
Technocentra	5	11
Kamers van Koophandel/MKB-verenigingen	5	9
Werkgevers/werknemers organisaties	5	2
Arbeidsvoorziening	2	2
Via ander fonds/programma	2	11
Overig/ anders	7	11

* Voor 12 projecten is de financiering nog niet rond of is niet duidelijk of er overheidssubsidie wordt verstrekt; de betreffende projecten zijn buiten beschouwing gelaten.

Voor bijna 10 procent van de projecten geldt dat zij gefinancierd worden door 'een ander fonds/programma'. Het gaat hier onder meer om enkele projecten die gefinancierd worden door een regionale programma zoals RAEP (programma dat weer gefinancierd wordt door de Kamers van Koophandel, 18 West-Brabantse gemeenten en de provincie Noord-Brabant), financiering vanuit het Axis-fonds, door SNN (Samenwerkingsverband Noord Nederland) of door het DTO-KOV (Duurzame Technische Ontwikkeling, Kennis Overdracht en Veranker-
ring).

Onder de categorie ‘overige financiering’ vallen uiteenlopende andere organisaties/instellingen zoals OBR (Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam) en het privé Havenschap, het Centrum voor Transporttechnologie, het Kadaster, ATO (Adviesbureau Toegankelijke Omgeving) en ISP.

Hieronder volgen enkele voorbeelden van projecten die zonder (extra) overheidssubsidie tot stand zijn gekomen zijn:

- ‘Kennistransfer Hogeschool Brabant’. Een project gericht op het tot stand brengen van een kennistransferpunt voor de sector techniek van de Hogeschool Midden-Brabant. De constatering dat de kennisinfrastructuur onvoldoende was, vormde de aanleiding voor het project. De Hogeschool is de trekker van het project en de Kamers van Koophandel, Technocentrum West- en Midden-Brabant en Syntens zijn betrokken bij de inhoudelijke begeleiding. Het project is met name bedoeld voor het MKB in de industrie.
- ‘MESO (Micro Elektronica Systeem Ontwerp)’. Een project van de Haagse Hogeschool dat tot doel heeft om met studenten samen aan productontwikkeling te doen voor bedrijven op het gebied van elektronische hardware en software. Hiervoor worden contracten afgesloten met bedrijven. Het project heeft een tweeledig doel: bedrijfservaring de school binnen halen en een vakinhoudelijke verdieping te bereiken. Het project is nu selfsupporting, maar werd aanvankelijk (mede) gefinancierd vanuit het HBO-Vernieuwingsfonds.
- ‘Aanbod opleidingen multimedia en e-commerce’. Georganiseerd vanuit Fontys Hogescholen en gericht op kennisverhoging bij cursisten van het MKB, waardoor vervolgens weer het kennisniveau binnen bedrijven stijgt. Aanleiding was de vraag vanuit de markt. MKB-werknemers betalen de opleidingen (contractonderwijs).
- Een project van de WVM (Werkgeversvereniging Midden-Nederland) dat tot doel heeft te achterhalen waarom er (te) weinig technologische kennis is binnen het bedrijfsleven, terwijl er genoeg kennisinstellingen zijn en de mogelijkheden tot innovatie aanwezig zijn.
- ‘Internet gebruik in MKB’. Een project van de SOM (Stichting Opleidings Metaal) en de brancheorganisatie dat tot doel heeft het MKB voor te bereiden op de toekomst en een beeld te schetsen van hoe de toekomst er met internet voor het MKB uit ziet.
- ‘KPVR, kostprijs berekening voor notariskantoren’. Een project gefinancierd door de brancheorganisatie dat tot doel heeft een computermodel te bouwen op basis waarvan kantoren hun kostprijs kunnen berekenen en aan benchmarking kunnen gaan doen.
- ‘Staalconstructies’. Een project waarbij bijeenkomsten worden georganiseerd door de brancheorganisatie en kennis wordt overgedragen op het gebied van ontwerp en fabricage van staalconstructies. Doel is bedrijven in de bouw in staat te stellen economisch aantrekkelijkere verbindingen te ontwerpen en te fabriceren. Het project wordt voor 50 pro-

cent door TNO en voor 50 procent door het bedrijfsleven betaald. MKB-Nederland participeert ook in dit project.

Daarnaast worden door respondenten bij de niet-gesubsidieerde initiatieven ook verwezen naar het tot stand komen van bijvoorbeeld de VNI-brancheorganisatie en het OLC-fonds. Deze organisaties worden betaald vanuit het bedrijfsleven, de branche en/of de werkgeversorganisatie.

2.7 Bereik van projecten

Ruim de helft van de projecten heeft volgens de respondenten vooral een regionaal bereik. Wanneer we het bereik van projecten afzetten tegen de vier onderscheiden doelstellingen dan valt op dat projecten gericht op kennisontwikkeling (doel A) vooral een landelijk bereik hebben en projecten ter ondersteuning van het MKB in brede zin (doel D) of projecten gericht op het creëren van voorwaarden voor kennisoverdracht (doel C), vaker regionaal van opzet zijn (zie ook tabel 2.11). Hierbij lijkt sprake te zijn van samenhang tussen de betrokken actoren en het bereik van projecten/initiatieven. Zo hebben projecten waarbij brancheorganisaties betrokken zijn vaak een landelijke bereik²².

Tabel 2.13 Bereik x doelstelling: percentages (n=175)

	Doel A % (n=27)	Doel B % (n=63)	Doel C % (n=56)	Doel B/C % (n=101)	Doel D % (n=44)	totaal % (n=175)
Landelijk bereik	78	56	34	41	32	45
Regionaal bereik	22	44	66	59	68	55

In totaal een derde van alle projecten/initiatieven beslaat meerdere gebieden: industrie, bouw, zakelijke dienstverlening en/of nieuwe media. Veelal gaat het daarbij om de combinatie industrie en zakelijke dienstverlening of nieuwe media. In onderstaande tabel (2.14) is een uitsplitsing gemaakt naar categorie (industrie, bouw, etc.), zodanig dat het hier enkel elkaar uitsluitende categorieën betreft²³.

22 Bij landelijke en regionaal bereik moet vooral gedacht worden aan de opbrengst van een project/initiatief in relatie tot de doelgroep (dus aan de bedrijven/ instellingen voor wie het project / de kennis is bedoeld).

23 De indeling van projecten in categorieën is gebaseerd op de toewijzing door de respondent. Gevraagd is: Binnen welk gebied/ sector bevindt dit project zich?

Uit tabel 2.14 blijkt dat projecten uitsluitend gericht op de bouw of op de zakelijke dienstverlening, vaker een landelijk dan een regionaal bereik hebben (resp. 74 en 56%) . Dit in tegenstelling tot wanneer projecten meerdere categorieën beslaan, in dat geval hebben zij vaker een regionale opzet (69%).

Tabel 2.14 Bereik van projecten x categorie: percentages (n=161*)

	Industrie% (n=62)	Bouw % (n=19)	Zakelijke dienst. % (n=16)	Nieuwe media % (n=9)	Meerdere categor.% (n=55)	totaal % (n=161)
Landelijk bereik	44	74	56	44	31	55
Regionaal bereik	56	26	44	56	69	45

* Voor 14 projecten geldt dat geen goede indeling naar categorie kon worden gemaakt; deze projecten zijn buiten beschouwing gelaten.

Wanneer per categorie wordt bekeken wie de belangrijkste actoren bij de genoemde projecten zijn, dan valt op dat bij projecten in de bouw, de brancheorganisaties (en in mindere mate ook MKB-Nederland) sterk vertegenwoordigd zijn en kennisuitwisseling relatief vaak als doel wordt aangemerkt. Daarnaast blijken projecten in de bouw, in vergelijking met de industrie of zakelijke dienstverlening, relatief vaak (ook) zonder subsidie ontwikkeld te worden. Aangezien slechts een klein aantal projecten zich uitsluitend binnen de bouw afspeelt, kunnen hier geen harde conclusies uit worden getrokken.

2.8 Looptijd van projecten

De aangedragen projecten hebben over het algemeen een wat langere doorlooptijd. Slechts vijf procent van de projecten is binnen een jaar afgerond; de gemiddelde looptijd van projecten is ruim twee jaar. De doorlooptijd van projecten ‘ter ondersteuning van het MKB in algemene zin’ (doel D) is doorgaans wat langer (gemiddeld meer dan 3,5 jaar). Op grond van de beschikbare informatie is niet direct te bepalen of projecten een vervolg hebben gekregen, dan wel hebben geleid tot een meer permanente kennisuitwisseling of (netwerk)structuur. Van een project als de MKB-route in het hoger onderwijs bijvoorbeeld weten we dat dit type opleiding tot het reguliere onderwijsaanbod is gaan behoren, terwijl het project/initiatief zelf - als pilot of experiment – inmiddels is afgerond. Van in totaal tien procent van de genoemde projecten weten we dat de einddatum (nog) niet is vastgesteld; van een even groot deel van de projecten is de exacte looptijd niet bekend.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 : Itemlijst 'sneeuwbalmethode'

Kennisoverdracht MKB / Fase 1 (project OA00-56-240)

Deel A: eerste contact sleutelinformanten

Introductie (A):

Goede morgen/middag u spreekt metvan Regioplan (Onderwijs en Arbeidsmarkt). Kunt u mij doorverbinden met(naam sleutelinformant en/of verwijs naar functie). Op dit moment zijn wij bezig met een onderzoek dat wij uitvoeren in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken. Het betreft een brede inventarisatie van projecten en initiatieven waarbij de overdracht van technologische kennis naar het MKB centraal staat. In deze fase van het onderzoek zijn wij vooral op zoek naar mensen die op de hoogte zijn van dit soort projecten of initiatieven, of mensen die zelf bij een dergelijk project betrokken zijn. Het gaat dus om projecten waarbij op de een of andere wijze kennisuitwisseling op het gebied van technologie plaatsvindt, en dan met name gericht op het verbeteren van de bedrijfsvoering van het MKB. Hiermee wordt niet bedoeld de begeleiding/coaching voor het gebruik van aangekochte apparatuur.

(eventueel)

U kunt hierbij denken aan projecten of initiatieven vanuit het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen of andere organisaties, waarbij technologische kennis, bijvoorbeeld via een nieuw op te zetten netwerk of door coaching en/of begeleiding, beschikbaar komt aan het MKB.

A1. Bent u degene binnen uw organisatie die wij hiervoor zouden kunnen benaderen?

Ja: (door naar vraag A3)

Nee:

A2. Weet u wie wij hiervoor dan moeten hebben?

Het gaat ons dus om mensen - binnen uw eigen organisatie of elders - die op de een of andere wijze op de hoogte of betrokken zijn bij projecten ter bevordering van de ontwikkeling of het gebruik van nieuwe technologieën in het MKB. Wij zijn daarbij met name geïnteresseerd in projecten/initiatieven ontwikkeld binnen de industrie, bouw, zakelijke dienstverlening en nieuwe media. *(Er wordt eventueel teruggebeld voor achterhalen van namen en/of adressen indien de respondent deze niet voor handen geeft of op dit moment tijd heeft)*

A2a. Indien nieuwe contactpersoon / nieuw contact(adres), noteer:

A2b. Indien respondent geen naam of instantie weet te noemen:

- INT: probeer in eerste instantie toch door te vragen naar personen of instanties waar we wel met onze vraag terecht zouden kunnen en/of die mogelijkwijs weten wie hier enige informatie over heeft (naam 'tussenpersoon').

A2c. Indien respondent niet aan het onderzoek wenst deel te nemen:

- INT: noteer reden weigering en sluit gesprek af.

A3. Wij zijn met name geïnteresseerd in projecten/initiatieven binnen de industrie, bouw, zakelijke dienstverlening en nieuwe media. Bevindt het project (of de projecten) waar u van op hoogte bent, zich in een of meer van deze gebieden?

- Ja, namelijk (**door naar itemlijst juiste contactpersonen/ deel C**)

industrie

bouw

zakelijke dienstverlening

nieuwe media

- Nee in geen van deze sectoren, maar in (noteer sector)

Indien andere sector -> INT. bedank respondent, vraag alsnog naar nieuwe contactpersoon en sluit af/

¹ doorhalen wat niet van toepassing is

Deel B: Vragen nieuwe contactpersonen of 'tussenpersonen'

Introductie (B):

Goede morgen/middag u spreekt metvan Regioplan (Onderwijs en Arbeidsmarkt). Op dit moment zijn wij bezig met een onderzoek dat wij uitvoeren in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken. Het betreft een brede inventarisatie van projecten en initiatieven waarbij overdracht van technologische kennis naar het MKB centraal staat of een belangrijke doelstelling vormt. In deze fase van het onderzoek zijn wij vooral op zoek naar mensen die op de hoogte zijn van dit soort projecten of initiatieven, of die daar zelf bij betrokken zijn. Het gaat dus om projecten waarbij op de een of andere wijze kennisuitwisseling op het gebied van technologie plaatsvindt, en dan met name gericht op het verbeteren van de bedrijfsvoering van het MKB. Hiermee wordt niet bedoeld de begeleiding/coaching voor het gebruik van aangekochte apparatuur.

B1. Van de heer/ mevrouw(naam sleutelinformant/ 'tussenpersoon') hebben wij begrepen dat u ons eventueel verder zou kunnen helpen. Klopt dat?

(eventueel):

U kunt hierbij denken aan projecten of initiatieven vanuit het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen of andere organisaties, waarbij technologische kennis, bijvoorbeeld via een nieuw op te zetten netwerk of door coaching en/of begeleiding, beschikbaar komt aan het MKB.

Ja, juiste contactpersoon (door naar vraag B3)

Nee

B2. Weet u misschien iemand anders die ons in het kader van de inventarisatie van dit soort projecten verder zou kunnen helpen? Dat kan iemand binnen uw eigen organisatie zijn, maar dat hoeft niet. Wij zijn daarbij met name geïnteresseerd in projecten/initiatieven ontwikkeld binnen de sectoren industrie, bouw, zakelijke dienstverlening en nieuwe media. *(Er wordt eventueel teruggebeld voor achterhalen van namen en/of adressen indien de respondent deze niet voor handen geeft of op dit moment tijd heeft)*

B2a. *Indien contactpersoon of contactadres, noteer.....*

B2b. *Indien respondent geen naam of instantie weet te noemen:*

- INT. probeer in eerste instantie toch door te vragen naar personen of instanties waar we wel met onze vraag terecht zouden kunnen en/of die mogelijkwijs weten wie hier enige informatie over heeft (naam 'tussenpersoon').

B2c. *Indien respondent niet aan het onderzoek wenst deel te nemen:*

- INT. noteer reden weigering en sluit gesprek af.

B3. Wij zijn met name geïnteresseerd in projecten/initiatieven binnen de sectoren industrie, bouw, zakelijke dienstverlening en nieuwe media. Bevindt het project (of de projecten) waar u van op hoogte bent, zich in een of meer van deze sectoren?

- Ja, namelijk **(door naar itemlijst juiste contactpersonen/ deel C)**

industrie

bouw

zakelijke dienstverlening

nieuwe media

- Nee in geen van deze sectoren, maar in (noteer sector)

Indien andere sector -> INT. bedank respondent, vraag alsnog naar nieuwe contactpersoon en sluit af/

² doorhalen wat niet van toepassing is

Deel C: Itemlijst juiste contactpersonen

(De volgende vragen worden gesteld aan personen die ons iets kunnen vertellen over een of meer projecten waarbij de overdracht van technologische kennis naar MKB centraal staat. Indien de respondent niet alle vragen kan beantwoorden zal - ter aanvulling - worden gevraagd naar een naam van nieuwe/andere contactpersoon die eventueel wel over de benodigde informatie beschikt. M.a.w. het kan dus zijn dat voor het beantwoorden van onderstaande vragen meerder contacten/ telefoongesprekken nodig zijn/ gevoerd worden).

C1. Graag zou ik u in het kader van het onderzoek een paar korte vragen willen stellen over het project/de projecten waarmee u bekend bent; kan dat op dit moment of is het beter om op een later tijdstip terug te bellen?

Kan nu vragen beantwoorden (door naar vraag C2)

Liever later terugbellen (noteer naam, geslacht, functie, direct telefoonnummer)

Nee, wil niet aan het onderzoek deelnemen (noteer reden)

C2. Kunt een korte omschrijving geven van het project/ de projecten waarvan u op de hoogte bent?

Projectomschrijving(en):

- Project A:.....
- Project B:.....
- etc.

Voor ieder project dat wordt genoemd worden de volgende vragen doorlopen:

C3. In hoeverre bent u bij dit project betrokken?

zijdelings bij betrokken / alleen op de hoogte van het project

direct betrokken als initiatiefnemer/ participant

betrokken als adviseur/ in adviesfunctie

anders, namelijk(vul in)

C4. Wat is precies het doel van het project?

INT--> volgende vraag moet aansluiten bij C4. Dus iets van: u zei net dat het in het project vooral gaat om Maar in hoeverre kunt je nu zeggen dat de overdracht van technologische kennis naar het MKB bij dit project centraal staat?

C5. Kunt u aangeven in hoeverre de overdracht van technologische kennis naar het MKB bij dit project/ initiatief centraal staat?

- slechts in beperkte mate
- staat redelijk centraal
- staat in hoge mate centraal

C6. Wat was de aanleiding om dit project te starten?

INT --> we willen dat er een vraag'gesprek' ontstaat en dat je je niet beperkt tot het oplezen van vragen die van tevoren zijn geprogrammeerd. Afhankelijk van opmerkingen van respondenten zul je dus zelf 'sprongetjes' moeten maken naar de volgende vraag. Een goed sprongetje is altijd iets samen te vatten zoals: het gaat in dit project dus vooral om ... (is meteen controle of je het goed begrepen hebt).... en dan gevolgd door de vraag, bv.... en ik kan mij voorstellen dat om die reden de gemeente medefinancier is. Is dat zo of wordt het project (dit is maar een voorbeeld!!)

C7. We willen graag iets weten over de financiering van het project. Kunt u aangeven door wie en op welke wijze (welke regeling, welk programma, welke subsidie) het project gefinancierd wordt en waarom?

INT --> indien respondent het niet zelf noemt: vragen of er op enigerlei wijze subsidie van de overheid in het spel is (C8)

C8. Wordt het project, voor zover u weet, op enigerlei wijze wordt gesubsidieerd door de overheid, en zo ja door wie/ welke instantie(s)?

- Nee, weet niet / onbekend bij respondent
- Nee, wordt niet gesubsidieerd
- Ja, door
 - ministerie van EZ→ **door naar vraag C8b**
 - ministerie van OcnW
 - ander ministerie, te weten..... (vul in)
 - provinciale overheid
 - gemeentelijke overheid
 - anders, namelijk (vul in)

(instructie) De hierna volgende vragen hebben alleen betrekking op projecten/initiatieven die ontwikkeld zijn *buiten* de reguliere subsidiestroom van het ministerie van EZ om; dus:

- INT> indien respondent zeker weet dat het project *wel* gesubsidieerd wordt door het ministerie van EZ: **door naar C8b**
- INT> indien respondent niet (zeker) weet of ministerie van EZ een rol speelt, stel dan ook C 16, de laatste vraag.

C8b Kent of weet u toevallig andere projecten gericht op kennisoverdracht naar het MKB die *niet* door EZ gefinancierd worden?

ja→ dan naar B3, C2 (wat is dat dan voor een project?), C3, C4, C5, C6, C7 (let op, daar is dus iets over gezegd!), C9 t/m C16

nee....→ afsluiten

C9. Wie is/zijn de initiatiefnemers van dit project?

arbeidsvoorziening

bedrijfsleven

brancheorganisatie

MKB-Nederland

onderwijsinstelling (universiteit / hogeschool / ROC / centravakopleiding)

werkgeversorganisatie

anders, namelijk..... (vul in)

C10. Welke andere partijen (bedrijven of instanties) participeren in dit project? Ik noem een aantal mogelijke organisaties/instellingen:

arbeidsvoorziening

bedrijfsleven

brancheorganisatie

MKB-Nederland

onderwijsinstelling (universiteit / hogeschool / ROC / centravakopleiding)

werkgeversorganisatie

anders, namelijk..... (vul in)

C11. Kunt u kort aangeven wat de rol van elk van deze partijen is?

C12. Wanneer is dit project van start gegaan?

INT --> noteer datum/ jaartal

C13. Tot wanneer loopt dit project door?

INT --> noteer datum/ jaartal

C14. Voor wie is het project vooral bedoeld? En voor wie nog meer?

C15. Heeft het project een landelijk of vooral een regionaal bereik?

Indien voor een bepaald project niet alle vragen beantwoord konden worden (met name geldt dit voor de vraag of het project daadwerkelijk buiten de reguliere EZ-subsidiestroom om gaat):

C16. Op een aantal aspecten hebben wij nog wat aanvullende informatie nodig < indien vraag **7/8** niet beantwoord is: > met name ten aanzien van de eventuele subsidiebijdrage van het ministerie van EZ, bij wie zouden wij hiervoor het beste terecht kunnen?

Voor aanvullende informatie, noteer:

Afsluitende nieuwe open vraag:

Zijn er dingen die u aan het eind van dit gesprek nog wilt zeggen en die van belang zouden kunnen zijn voor het onderzoek?

Bij afsluiting: dank u voor uw informatie en uw medewerking. In het onderzoek zal in een later stadium van een beperkt aantal projecten nog aanvullende informatie verzameld worden. Vindt u het goed dat wij u eventueel later nog eens bellen?

Algemeen:

- **altijd vragen naar meerdere instanties, personen en telefoonnummers bij een project.**
- **bij een C-project altijd doorgaan met mensen bellen tot op alle vragen (C1 t/m C16) minimaal 1 x een antwoord gegeven is. Het is niet nodig om op alle vragen 4 of 5 respondenten aan het woord te laten, maar het kan natuurlijk zijn dat je, in de jacht op de antwoorden die je nog mist van meerdere respondenten antwoorden krijgt op een aantal vragen. Dat is prima, maar 1 antwoord op elke vraag is het streven.**

³ doorhalen wat niet van toepassing is

BIJLAGE 2 : Overzicht beknopte beschrijving projecten

Van een groot deel van de projecten die in de analyses zijn betrokken volgt hieronder een beknopte beschrijving. De projecten zijn zo veel mogelijke geordend naar de belangrijkste initiatiefnemers en actoren¹. Van sommige projecten is meer bekend dan van andere projecten. Naar de wijze waarop aan de projecten is vorm gegeven (inhoud/werkwijze) is tijdens de inventarisatie niet gevraagd; hierover kunnen dus geen uitspraken worden gedaan. Onderstaande beschrijving moet gezien worden als niet meer dan een beknopte ‘schets’ of bloemlezing.

Bedrijfsleven

- ‘TIMP’. Een project/ initiatief waarbinnen productontwikkeling op medisch gebied centraal staat. Hierin participeert een vast cluster van bedrijven (complementair aan elkaar) die gezamenlijk nieuwe producten op de markt zetten. De bedrijven maken gebruik van elkaars kennis en expertise (verrichten zelf ook onderzoek); de universiteit levert op deelterreinen specifieke kennis aan. Het netwerk van bedrijven is op initiatief van het bedrijfsleven en OOM (‘trekker’ van het project) tot stand gekomen.
- ‘Sousfiede apparatuur’. Doel van het project is een bepaalde machine te ontwikkelen voor de voedingsindustrie. Het project wordt gefinancierd vanuit het EFRO-fonds, via TNO en een bedrijfsbijdrage. Het initiatief voor dit project komt van het Agrarisch Innovatiecentrum. Het bedrijfsleven en het onderwijs participeren; het Technocentrum verricht marktonderzoek (dit project is een voorbeeld van de vele projecten die vanuit het betreffende Technocentrum worden begeleid).
- ‘Optimalisatie hout, kunststof en rabat’. Doel van het project is op verzoek van het MKB er voor te zorgen dat de betreffende producten een goede presentatie in de markt krijgen. Het initiatief wordt door het bedrijfsleven zelf betaald en er wordt geen subsidie ontvangen. Het initiatief richt zich op zowel het bedrijfsleven als de afnemers van producten.
- ‘Fosfor recycling’. Nieuwe wet en regelgeving vormden de aanleiding van het project dat tot doel heeft methoden te ontwikkelen voor het hergebruik van fosfor. Naast het bedrijfsleven (initiator) participeren een brancheorganisatie, het onderwijs en MKB-Nederland. Het project is bedoeld voor bedrijven in de industrie en voor de waterschappen.

¹ Aangezien een deel van de projecten een groot aantal actoren kent; is er voor wat betreft de indeling soms sprake van enige willekeur.

- ‘Haalbaarheidsonderzoek bieten’. Het betreft een onderzoek naar de haalbaarheid van het rooien van bieten. Directe aanleiding voor het project werd gevormd door een bedrijf dat problemen had met het efficiënt rooien van bieten. Voor dit project zijn Syntens en de bedrijfstak door de provincie ingehuurd. Het project is reeds afgesloten
- ‘Ontwikkeling SORIC’. Een project waarbij een nieuw kernmateriaal wordt ontwikkeld, bedoeld voor de polyesterverwerkende branche. Aanleiding vormde de milieuwet- en regelgeving. Het project wordt door het bedrijfsleven gefinancierd, door TNO uitgevoerd en is op termijn bedoeld voor de hele polyesterverwerkende branche.
- ‘Productie kunststofwiel’. Op verzoek van een bedrijf wordt door TNO gewerkt aan een verbeterde productietechniek. Het project wordt niet gesubsidieerd, maar betaald door het betreffende bedrijf en door TNO.
- ‘Staalconstructies’. Een project waarbij bijeenkomsten worden georganiseerd door de brancheorganisatie en kennis wordt overgedragen op het gebied van ontwerp en fabricage van staalconstructies. Doel is bedrijven in de bouw in staat te stellen economisch aantrekkelijkere verbindingen te ontwerpen en te fabriceren. Het project wordt voor 50% door TNO en voor 50% door het bedrijfsleven betaald. MKB-Nederland participeert ook in dit project.
- ‘Duurzamer kassen’. Met dit project worden kassenbouwers en systeemleveranciers ondersteund en begeleid bij het ontwerpen van energiegeïntegreerde tuinbouwkassen. Eigen onderzoek van TNO vormde de aanleiding voor het onderzoek. Het project is niet gesubsidieerd en wordt 50% door TNO en 50% door het bedrijfsleven betaald. Ook de brancheorganisaties zijn betrokken: zij organiseren voorlichtings-bijeenkomsten.
- ‘Buildbank’. Een project dat voor en door het bedrijfsleven is uitgevoerd. Het betreft de ontwikkeling van een gebruikerssysteem dat ‘merkverkwanseling’ tegen moet gaan. Het product is op dit moment operationeel en wordt gebruikt door verschillende bedrijven actief in communicatie ontwikkeling en -productie (zoals reclamebureau’s). Het product is aanvankelijk ontwikkeld om het merkteken van de Postbank te beschermen.
- ‘Bouwregelgeving toeleverende industrie’. Bij dit project staat het ontwikkelen van producten die voldoen aan nieuwe bouwregelgeving en het toepassen van de bouwregelgeving centraal. Het project wordt zonder subsidie gefinancierd door TNO en het bedrijfsleven. De brancheorganisaties spelen een rol bij de informatieoverdracht naar het bedrijfsleven. Daarnaast participeert ook de Stichting Opleiding management en Services.

- 'Luchtdicht bouwen'. Doel van het project is het geven van vooral praktisch informatie over luchtdicht bouwen (verbeteren aansluitingsdetails). Evenals voorgaande projecten betreft het een initiatief van TNO dat voor de helft door TNO en de andere helft door het bedrijfsleven wordt betaald.
- 'Cebeco-agriweb. Doel van het project is ketenkennis transparant te maken waardoor een optimale synergie bereikt kan worden. Aanleiding voor het project: de dioxine-affaire. Het project is niet gesubsidieerd en wordt betaald door de Cebeco-groep.
- 'RoBAN, Relatienetwerk van Informal Investors'. Doel van het project is het bevorderen van financieringsmogelijkheden van MKB-bedrijven voor met name innovatie projecten. Het project is op een initiatief van een bank ontstaan en wordt gefinancierd door het bedrijfsleven en de OBR (Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam). Het project is bedoeld voor MKB-bedrijven; aanleiding vormde de financierings-problematiek binnen deze bedrijven.
- 'Transport, logistiek en ICT'. Doel van het project is er voor te zorgen dat transportbedrijven meer gebruik gaan maken van ICT. Het initiatief hiervoor komt uit het bedrijfsleven. Het project wordt gefinancierd door de transportbedrijven zelf, daarnaast worden bijdragen ontvangen vanuit de gemeente en provincie.

Brancheorganisaties, beroepsverenigingen en werkgevers/werknemers organisaties

- 'Keteninnovatie'. Doel van het project is bedrijfsprocessen beter te stroomlijnen. Aanleiding vormde de ontwikkelingen in de metaalindustrie ten aanzien van ketenvorming. Het project wordt betaald met Europese middelen en ook de provincie subsidieert. Belangrijkste participanten: bedrijven in de industrie uit de regio Overijssel/ Twente en de brancheorganisatie(s).
- 'Druk om te vernieuwen'. Het betreft een studie naar de gevolgen van markt-ontwikkelingen en technologische ontwikkelingen voor organisaties (hoe daar goed op in te spelen). Vanuit de branche kwam het signaal dat dit thema speelde. Het is een initiatief van een werkgevers- en brancheorganisatie. Voor de financiering van het project is gebruik gemaakt van Europese subsidie (ADAPT).
- 'Technologecommissaris'. Doel van het initiatief is het MKB te informeren over de nieuwe technische ontwikkelingen die op bedrijven afkomen en aan te geven welke consequenties deze ontwikkelingen voor bedrijven hebben. De commissaris is veelal een docent van een hogeschool die individuele bedrijven begeleidt bij innovatie (deze docenten zijn afkomstig van diverse hogescholen). In de pilotfase is het initiatief gefinancierd vanuit Pionier; op dit moment is het project self supporting en wordt het door de elektrotechnische branche zelf (UNETO) betaald.

- ‘Elektronisch ondernemen’. Doel van het project is het MKB bewust te maken van het feit dat ondernemen in een virtuele onderneming anders is (e-commerce). De onderzoeksfase is door UNETO zelf gefinancierd en in de pilotfase is gebruik gemaakt van financiering via Pionier. Het project richt zich met name op de kleinere bedrijven binnen het MKB.
- ‘Kennisonderhoudscontracten’. Doel is het scholen van MKB-personeel dat wel al op HTS-niveau werkzaam is, maar nog niet over een HTS-diploma beschikt. Uit onderzoek onder leden van de Metaalunie bleek dat een substantieel deel van de werknemers in een hogere functie werkzaam is dan waarvoor zij zijn geschoold. Het project is op initiatief van MKB-Nederland, een branche- en een werkgeversorganisatie tot stand gekomen. Het bedrijfsleven levert de werknemers aan en de onderwijsinstellingen voeren het project uit. Het project wordt gesubsidieerd uit een Europees fonds.
- ‘Meten van asbest in puingranulaat’ . Centraal staat de vervaardiging van een meetinstrument voor het meten van het asbestgehalte. Nieuwe wetgeving vormt de aanleiding voor het project. Het project wordt gefinancierd door de brancheorganisatie. Naast het bedrijfsleven en de brancheorganisatie participeert ook de arbeidsinspectie. Voor dit project wordt geen subsidie ontvangen.
- ‘NVR innovatie’. Door de NVR (Nederlandse Vereniging van Rubber- en Kunststoffabrikanten) worden bijeenkomsten georganiseerd om de leden van de branchevereniging te informeren over technologische vernieuwingen en innovaties. De leden hebben aangegeven hier behoefte aan te hebben. Het gaat niet alleen om nieuwe technologieën, maar vooral ook om de verspreiding van bestaande kennis. Het project is een initiatief van de branchevereniging en wordt ook door de branche betaald.
- ‘Open mind’. Doel van het project is het verbeteren van de elektronische communicatie binnen en tussen bedrijven. Het initiatief voor het project komt vanuit de brancheorganisatie; de onderwijsinstellingen participeren en richten zich naar de wensen vanuit het bedrijfsleven (die geven sturing aan het project). Het project is met name bedoeld voor de scheepsbouwindustrie, wordt niet gesubsidieerd en betaald door de brancheorganisatie (VNSI) en O&A.
- ‘Project coating care’. Doel van het project is na te gaan wat de stand van zaken is voor wat betreft het gebruik van nieuwe technologieën in de autolak-branche. Tevens wil men het imago van de branche verbeteren. Het is een initiatief van de branche en wordt ook door het bedrijfsleven zelf betaald; er wordt geen subsidie ontvangen.

- ‘Thermoplasten in carrosseriebouw’. Het betreft een project voor de FOCWA-branch; nieuwe materialen en toepassingen worden gedemonstreerd. Het is een spin-off uit een eerder project van TNO met FOCWA dat destijds door het ministerie van EZ is gefinancierd. Het huidige project wordt niet gesubsidieerd en wordt door FOCWA betaald. Belangrijkste doelgroep: carrosseriebouwers.
- ‘Internet gebruik in MKB’. Een project van de SOM (Stichting Opleidings Metaal) en de brancheorganisatie dat tot doel heeft het MKB voor te bereiden op de toekomst en een beeld te schetsen van hoe de toekomst er met internet voor het MKB uitziet.
- ‘Innofood’. Een organisatie voor de voedings- en genotsmiddelen industrie, waar bedrijven lid van kunnen zijn en waar kennisuitwisseling tussen bedrijven en kennisinstellingen (oa. Agrarisch Opleidingscentrum) centraal staat. De opzet is regionaal en het initiatief wordt door het bedrijfsleven en met Europese middelen gefinancierd.
- ‘Geluidsarm construeren’. Doel van het project is het stiller maken van de laad- en losinrichting van voertuigen. Directe aanleiding vormde de nieuwe wet- en regelgeving; het initiatief voor het project komt van de brancheorganisaties en FOCWA (werkgeversorganisatie). Voor de financiering is gebruik gemaakt van een NOVEM-regeling, tevens wordt het project gesubsidieerd vanuit de ministeries van VROM en Verkeer en Waterstaat. Het project is reeds afgesloten. Ook onderwijsinstellingen participeerden in dit project.
- ‘Duurzame energie in de bouw’. Doel van het project is ondernemers in de bouw- en installatiebranche te informeren over toepassingen op het gebied van duurzame energie. Aanleiding: gebrek aan kennis bij veel kleine bouwondernemers. Het initiatief komt van de brancheorganisatie(s) en het project wordt gefinancierd door de betrokken partijen: NVOB, VNI, Espec, Syntens en ECN.
- ‘Elektronisch bestellen’. Doel van het project is bouwondernemers op internet te brengen. De internet-ontwikkelingen en de wens de faalkosten terug te brengen vormden de aanleiding van het project. Het initiatief komt van de brancheorganisatie en het project wordt gefinancierd door de deelnemende bedrijven en door de provincie. Het project richt zich op bouw- en handelsbedrijven.
- ‘EDI’. Doel van het project is het implementeren van elektronisch berichtenverkeer in de woninginrichtingbranche door middel van een gestandaardiseerd systeem. Aanleiding: het bereiken van foutenreductie in het orderproces. Het project is niet gesubsidieerd en wordt voornamelijk betaald door de branchevereniging zelf (CBM), alsmede door bijdragen van de betrokken partijen (meubelfabrikanten, software leveranciers, detaillisten). Het project is bedoeld voor de hele woninginrichtingsketen.

- ‘Marktmonitor’. Doel is het verhogen van de innovatie binnen de installatiebranche en het verbeteren van toepassingen van nieuwe technologieën (onder meer door afstemming van activiteiten en bundeling van innovatiekracht). Het project wordt gefinancierd vanuit een O&O-fonds en niet gesubsidieerd. Het betreft een initiatief vanuit de branche en het opleidingscentrum Intechnum
- ‘Versterking meubel industrie’. Een initiatief gericht op het versterken van de concurrentiekracht in de meubelindustrie door bedrijven te ondersteunen met advies. Geconstateerd werd dat meubelbedrijven moeilijk concurreren en op technische gebied een achterstand hebben. Het initiatief voor dit project komt van de Kamer van Koophandel; het project wordt gefinancierd door de brancheorganisatie, de provincie en vanuit Europa (ADAPT). Daarnaast leveren Syntens en de Kamer van Koophandel menskracht. De brancheorganisatie is de belangrijkste uitvoerder.
- ‘Vervanging van oplosmiddelen’. Doel van het project is vast te stellen wat de stand van de techniek is op het gebied van de oplosmiddelen. Aanleiding voor het project vormt de wens van de overheid om milieuvriendelijke middelen te ontwikkelen. Het project wordt betaald door de brancheorganisatie en gesubsidieerd door het Ministerie van Sociale Zaken; beide zijn initiatiefnemers van het project. Het onderzoek voor dit project wordt uitgevoerd door SHR (Stichting Hout Research).
- ‘OLC-fonds’. Een opleidings- en ontwikkelingsfonds dat tot doel heeft scholing in de installatiebranche goed te regelen. Het OLC-fonds wordt met name betaald door werknemers in de branche. Werkgevers-, werknemers- en brancheorganisaties zijn de belangrijkste ‘partners’.
- ‘Intechnum’. Doel van de organisatie is onder meer het ontwikkelen van opleidingen en examens voor de installatiebranche. De organisatie wordt betaald uit het OCL-fonds en ontvangt subsidie vanuit het ministerie van OCenW. Bedrijfsleven, brancheorganisatie en werkgeversorganisaties zijn belangrijke ‘partners’.
- ‘Elan’. Doel van het project digitaliseren en rationaliseren van primair administratieve processen (uitwisseling van stukken tussen het kadaster en het notariaat). De bedoeling is het standaardiseren, goedkoper en sneller maken van de administratieve processen. Aanleiding: productieverbetering door toepassing van moderne technologie. Het project wordt niet gesubsidieerd en gefinancierd door het Kadaster en de branchevereniging KNB.
- ‘ECH’. Met dit project wordt het berichtenverkeer tussen notariaat en hypothecaire financiers via XML-standaarden gedigitaliseerd. Het project bouwt voort op een lange traditie van automatisering. Het project is ongesubsidieerd en wordt betaald door de betrokken partijen: KNB, banken en hypothecaire financiers.

- 'Socrates, adviestools voor accountants'. Kwaliteitsverbetering door het ontwikkelen van nieuwe producten waarbij de accountants hulp bieden aan MKB-bedrijven. Het initiatief is tot stand gekomen op verzoek van de leden van de beroepsvereniging en het MKB. Het project wordt gefinancierd door de leden en vereniging van SRA (Samenwerkende Registeraccountants & Accountants-Administratieconsulenten) en door de softwareleverancier.
- 'Centrum arbeidsmarkt ICT'. Binnen de ICT-sector wordt op initiatief van werkgevers en werknemers een groot aantal projecten uitgevoerd met als doel: ontwikkelen van employability, het verlichten van de arbeidsmarktproblematiek met een focus op technische innovatie. Speerpunten: transparantie brengen in de opleidingsmarkt en bemiddeling voor scholing. Aanleiding voor het centrum arbeidsmarkt ICT was het ontbreken van een sector-platform (vanwege het ontbreken van een bedrijfstak CAO; kon geen O&O-fonds worden opgericht). Behalve een bijdrage uit de ICT-sector wordt subsidie ontvangen van het Ministerie van Sociale Zaken.
- 'Beschikbaarheid technologische kennis binnen bedrijven'. Doel van het project is uit te vinden waarom het bedrijfsleven achter loopt met innovaties, terwijl de technologische kennis daarvoor wel aanwezig is en wordt aangeboden. Het project wordt gefinancierd door het WVM (Werkgeversvereniging Midden Nederland). Onderwijsinstellingen en MKB-Nederland participeren.
- 'Met-net'. Doel van het project is te komen tot netwerkvorming tussen MKB-bedrijven in het Benelux midden gebied rond grensoverschrijdende thema's. Het project komt voort uit de kennisbehoefte van het MKB; Syntens is mede initiatiefnemer. Het project is met behulp van Europese middelen en geld van de provincie en paritaire fondsen tot stand gekomen. Het project wordt uitgevoerd door een onderwijsinstelling; ook de brancheorganisatie(s) nemen deel aan het project. Doelgroep: bedrijfsleven in het hoger technisch kader (industrie).
- 'Digikring'. Doel van het project is kennisuitwisseling tussen ICT-ondernemers. Bij ondernemers uit de branche bleek daar behoefte aan te zijn. Het initiatief komt van de Kamer van Koophandel en Syntens. Behalve door de initiatiefnemers wordt het project gefinancierd vanuit de gemeente en door een technocentrum. Syntens is de belangrijkste uitvoerder van het project.
- 'Digitaal zaken doen'. Een initiatief van een regionaal Technologie Centrum, de Kamer van Koophandel en een onderwijsinstelling. Doel van het project is kennis verstrekken op het gebied van digitaal zaken doen. Aanleiding hiervoor vormde een rapport van de Kamer van Koophandel. Het project is bedoeld voor bedrijven in verschillende sectoren die op basis van inschrijving bij de Kamer van Koophandel zijn aangeschreven. Voor dit (kort lopende) project wordt overheidssubsidie ontvangen (provincie).

Overheid en intermediairen

- 'Technocentrum Twente'. Een initiatief gericht op het verkleinen van de kloof tussen de arbeidsmarkt en de opleidingen, o.a. door de interesse voor technische beroepen te vergroten en het toegankelijker maken van apparatuur die het MKB ten dienste kan zijn. In tegenstelling tot bij het landelijke initiatief Technocentra is er in Twente voor gekozen het technocentrum niet te verzelfstandigen, maar is het initiatief voor de duur van twee jaar ondergebracht bij een adviesbureau. Het initiatief komt van het Ministerie van OCenW. De onderwijsinstellingen, Kamers van Koophandel, de OOM en vier andere vertegenwoordigers participeren. Het 'project' wordt via OCenW met Ices-gelden gefinancierd.
- 'Vlechtwerken'. Een project dat tot doel heeft om de ondergeschikte positie van het MKB als het gaat om grote projecten, op te vangen. Het gaat om projecten die voor met name de kleinere bedrijven te veel omvattend zijn. Het lokaal aanbestedingsbeleid en de Europese aanbestedingsregels vormden de aanleiding voor dit project. Doel is om clusters van MKB-bedrijven een gelijkwaardige positie te laten verwerven op de acquisitiemarkt. Het project wordt gefinancierd door de gemeente en uitgevoerd door Syntens.
- 'Kennismarkt MKB'. Doel van het project is het via internet aanbieden van de mogelijkheid bedrijven van elkaars kennis en knowhow te laten profiteren. De grote kennisbehoefte bij MKB-bedrijven vormde de aanleiding voor het project. Het project is in 1999 van start gegaan, is ontwikkeld door Syntens en wordt gefinancierd door de gemeente Amsterdam, de provincie, de ING-bank en Syntens (naast een kosteloze bijdrage van de kennisaanbieders zelf). Op dit moment wordt er gewerkt aan het opzetten van een kennismarkt in andere gemeenten (oa. Haarlem, Zaandam).
- 'BTO, Bureau Technologiesubsidies en Organisatieadvies'. Doel van de organisaties is het ondersteunen van het MKB en het helpen van MKB-bedrijven met subsidieaanvragen. De 'afwachtende houding' van het MKB en de wens de innovatiecapaciteit van MKB in de regio te versterken, vormden de aanleiding voor het initiatief. De gemeente is initiatiefnemer geweest. Het project wordt betaald door de gemeente en de bedrijven zelf die tegen commerciële prijzen advies kopen bij het projectbureau.
- 'Kennis is kracht'. Het betreft hier een project dat reeds is afgesloten. Het project had tot doel er voor te zorgen dat de kennis aanwezig bij onderwijsinstellingen overgedragen werd naar de MKB-bedrijven in de regio. De Kamer van Koophandel en gemeente waren de initiatiefnemers van het project en de provincie was mede financier. Syntens heeft een inhoudelijke bijdrage geleverd.

- ‘Kennistransfer EMT’. Doel van het project is kennistransfer op het gebied van energie- en milieutechnologie (EMT). De provincie is de initiator van het project en vindt het belangrijk de kennistransfer in de regio te stimuleren. Daarnaast wordt aan dit project deelgenomen door de brancheorganisaties, door Syntens en door drie kennisintensieve bedrijven (TNO, Gastec, KEMA).
- ‘Duurzaam ondernemen’. Doel van het project is om het gebruik van duurzame producten en technologieën in het MKB te verbeteren. De vraag vanuit de drie Noordelijke provincies vormde de aanleiding voor het project. Het project wordt uit regionale middelen betaald en is bedoeld voor industriële MKB-bedrijven.
- ‘RITTS Utrecht: kennisoverdracht tussen kennisinstellingen en bedrijven’. Het doel is te komen tot een strategie, een plan van aanpak en activiteitenprogramma voor kennisoverdracht in de regio Utrecht. Initiatiefnemers zijn de provincie, Kamers van Koophandel en Syntens. Het project wordt mede gefinancierd door de Hogeschool Utrecht en de gemeente.
- ‘Voucher project (interregio)’. Doel van het project is kennisoverdracht tussen R&D-centra en het MKB. Het project is onlangs van start gegaan op initiatief van de regionale overheden en wordt gefinancierd vanuit de provincies Brabant, Limburg en Belgisch Limburg. Aanleiding voor het project is de constatering dat er onvoldoende kennis vanuit de kennisdragers naar het MKB vloeit. Naast de provincies, participeren ook Syntens en de ROM's. Doelgroep: kennisinstellingen en MKB-bedrijven aan weersijden van de grens.
- ‘Telebusiness innovatieproces’. Doel van het initiatief is netwerkvorming; niet vanuit het oogpunt van financiële ondersteuning, maar meer als relatiebemiddeling. Aanleiding voor het initiatief vormde de gemeenschappelijke ‘problemen’ van ondernemers in de telebusiness en e-mail-centers, onder meer ten aanzien van de kwalificatie van (toekomstige) werknemers in de branche. Het project wordt voor de ene helft gefinancierd door de gemeente (initiator), arbeidsvoorziening, ESKAN; en voor de andere helft door Europese middelen (EFRO-fonds). MKB-Nederland en het onderwijs (ROC's) participeren in het project.
- ‘Ketenmanagement’. Doel van het project is het over de grens heen vormen van strategische allianties tussen bedrijven (regio Rijn-Maas). De bedoeling is te komen tot vier clusters van bedrijven gericht op product-, proces- en marktinnovatie. Aanleiding is behoefte aan het vormen van duurzame allianties en ervaring op te doen in kansen en belemmeringen voor grensoverschrijdende samenwerking. Het initiatief wordt voor 80% betaald uit Europese middelen (Interreg), voor 10% door de participerende partijen (waaronder de Kamer van Koophandel en IHK) en 10% provinciale overheden. Doelgroep: met name kennisintensieve industrie.

- 'Hoogstarters Maastricht'. Doel van het initiatief is 'het doen ontstaan van nieuwe bedrijven met nieuwe technologieën' (internet- en webtechnologieën). Geconstateerd werd dat te veel afgestudeerden uit de regio vetrekken en het bedrijfsleven daardoor te weinig van de door hun opgedane kennis kan profiteren. Het project wordt gefinancierd door de universiteit, de gemeente, de provincie en de Europese Unie. Syntens heeft een intermediaire rol en de regionale ontwikkelingsmaatschappij draagt zorg voor de startersfinanciering.
- 'Bedrijvigheid in vernieuwing'. Doel van het project is innovatieve bewustmaking bij MKB -bedrijven in Noord Nederland. Het initiatief voor het project komt van het Innovatiecentrum in samenwerking met Syntens en wordt gefinancierd door ISP, de provincies Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel. Aanleiding wordt gevormd door de constatering dat kleinere bedrijven vaak 'drempelvrees' hebben om technologische kennis middels externe hulp in te voeren. Doelgroep: kleine bedrijven in met name industrie en zakelijke dienstverlening.
- 'Toepassingen van secundair zand in beton'. Doel van project is de vervaardiging van beton uit secundair zand. Het wegnemen van de technische knelpunten daarbij is belangrijk omdat er een groot probleem is met betrekking tot de beschikbaarheid van betonzand. Het project wordt mede gefinancierd door de provincie en het Ministerie van VROM; zij zijn ook de initiatiefnemers van het project. Het bedrijfsleven en de branche zorgen voor de inbreng van kennis en een adviesbureau voert het project uit.
- 'ICT voor reders'. Doel van het project is innovatie van het ICT-systeem bij rederijen. Het project wordt deels gefinancierd door het Ministerie van VenW en deels door de reders zelf. Het initiatief komt van het DG Goederenvervoer (VenW). Het project is met name bedoeld voor de kleine reders.
- 'Kennissvoucher'. Kennisoverdracht door middel van vouchers, in de provincies Zeeland, Limburg en Brabant. De opzet komt overeen met het voucher-project met DSM in Limburg. Het project wordt betaald door de betrokken provincies, Syntens en de ROM's. Het project richt zich met name op bedrijven in de industrie en zakelijke dienstverlening die middels vouchers kennis kunnen 'inkopen' bij R&D-centra. Het project komt mede op initiatief van brancheorganisatie(s) tot stand.
- 'Haalbaarheidsonderzoek Agrobiotechcentrum'. Met het doel de positie van de sector te verbeteren wordt de haalbaarheid van een agrobiotech centrum onderzocht. Het initiatief komt van Rewin (een regionale ontwikkelingsmaatschappij); Syntens, het bedrijfsleven en de brancheorganisaties participeren in het project. Het onderzoek wordt gefinancierd door de Kamer van Koophandel en RAEP.
- 'Transuniverseel'. Doel van het initiatief is 'losse' clusters van bedrijven op ICT-gebied te vormen, die rond verschillende thema's samenkomen. Er worden voorlichtingsbijeenkomsten voor bedrijven georganiseerd; die veelal worden gevolgd door spinn-off activiteiten en/of workshops. Voorbeelden van onderwerpen die

behandeld zijn: 'WAP' (mobiele telecommunicatie), breedbeeldtechnieken, 'virtual reality'. Het project wordt getrokken door de universiteit (oa. startende / student ondernemers) en gefinancierd vanuit het MKB-initiatief (Europese middelen).

- 'Virtual reality'. Het project is gericht op het ontwikkelen van toepassingsmogelijkheden van 'virtual reality technieken'. De aanwezige kennis bij de universiteit (CTIT) en de 'VR-faciliteiten van Holland Signaal vormden een aanleidingen voor het initiatief. Het project is bedoeld zowel voor het bedrijfsleven (kleine hitech- bedrijven in de regio en afgestudeerden (en studenten in eindfase) van de UT. Het project wordt mede gefinancierd vanuit Europa (EFRO).
- 'IC Twente NV'. Een organisatie waar vanuit verschillende ICT-projecten en initiatieven worden aangestuurd/ gecoördineerd. Doel van de organisatie is het creëren van structuren, het leggen van contacten en netwerken tussen bedrijven (gerelateerd aan het specialisme van de bedrijven). Structuur brengen in de veelheid van activiteiten op ICT-gebied is een belangrijke doelstelling. De volgende bedrijven en instellingen participeren (oa.): Erickson, Holland Signaal, Lucent, Technologie Instituut, Universiteit, TNO-fel, BTC, OOM. Het initiatief wordt behalve door de betrokken partijen gefinancierd vanuit de provincie en met EFRO-middelen.
- 'Grafisch media project'. Bij dit initiatief gaat het om het vormen van samenwerkingsverbanden ten behoeve van kennisuitwisseling en het gezamenlijk verbeteren van investeringen. Het project is in 2000 gestart op initiatief van één van de ROM's en wordt mede gefinancierd vanuit de gemeente. De wens vanuit de branche en de gemeente te komen tussen een verbeterde samenwerking tussen bedrijven vormt de aanleiding voor het project.
- 'Kids project'. Een project gericht op de ondersteuning van startende ondernemingen met het doel te bewerkstelligen dat beginnende bedrijven minder vaak (weer) op de fles gaan. Aanleiding was het gemis aan netwerk en structuur om nieuwe bedrijven te helpen. Een project dat ondersteund wordt door de provincie, de gemeenten en OOM Deventer, waaraan ook de Kamers van Koophandel en Syntens bijdragen.
- 'Catena project'. Doel van het project is het verbeteren van de ketensituatie tussen bedrijven (bewustwording van ketenmanagement, organisatiekader bieden voor verbetering en komen tot regionaal platform voor kennistransfer). Bij dit project speelt de gemeente een belangrijke rol. Evenals drie grote bedrijven in de regio (Auping, Nefit Bowerus, Impres). Naast het bedrijfsleven en de provinciale overheid is de gemeente mede financier.
- 'Webtech'. Om het MKB kennis te laten maken met webtechnieken worden verschillende symposia en pilots georganiseerd. Het initiatief komt van de regionale ontwikkelingsmaatschappijen; het project wordt door het MKB-initiatief en door de ROM's betaald.

- ‘Startfonds Zuid-Nederland’. Een initiatief waarmee startende ondernemers worden geholpen bij de financiering. Het betreft een initiatief dat reeds tien jaar geleden van start is gegaan op initiatief van (onder meer) een regionale ontwikkelingsmaatschappij. Het is met name bedoeld voor bedrijven in de industrie en zakelijke dienstverlening.
- ‘BOM Starterscentrum’. Doel van het initiatief is het financieel ondersteunen en begeleiden van jonge innovatieve bedrijven op het gebied van industrie en zakelijke dienstverlening. De BOM is initiatiefnemer van het kenniscentrum voor nieuwe ondernemers en voert de directie en beheer (financiering vanuit oa. BOM Ontwikkelingsfonds, Startfonds Zuid-Nederland, Techno-startersfonds Zuid Oost Nederland).
- ‘Voucher project’. Een project waarbij het MKB gestimuleerd wordt gebruik te maken van externe deskundigheid, bijvoorbeeld van de kennis van DSM-research. Doel is het naar buiten treden met kennis van R&D-centra. MKB-bedrijven krijgen een ‘voucher’, die ingewisseld kan worden voor kennis/advies. Het project is een initiatief van het LIOF en de provincie Limburg en wordt mede door het bedrijfsleven gefinancierd.
- ‘Interprise’. Doel van het project is internationale samenwerking tot stand brengen (met name tussen Limburgse bedrijven en bedrijven in Oost-Europa). Het project is een initiatief van de Europese Unie en wordt met Europese middelen betaald. De provincies, LIOF en Syntens participeren in het project.
- ‘Project Plato’. Een management development project voor het MKB. Doel van het project is het opzetten van een netwerk tussen MKB-bedrijven om samenwerking en kennisuitwisseling (gericht op de bedrijfsvoering) te bevorderen. Het project is een initiatief van OOM; hogescholen en bedrijven participeren. Het project wordt betaald door de bedrijven en de gemeente en provincie betalen mee.

Onderwijs en bedrijfsleven

- ‘Impuls aan scholing in MKB’. Een initiatief van een opleidingscentrum om (mede op verzoek van MKB-Nederland) de opgedane kennis, expertise en ervaring met onderwijs-arbeidsmarktprojecten (binnen de bouw) over te dragen naar andere sectoren. Het betreft onder meer kennis met betrekking tot doorlopende leerlijnen, duale opleidingstrajecten, erkenning van verworven competenties en beroepsvoorlichting. Voor dit project is subsidie ontvangen via de Adapt-regeling. Ook MKB-Nederland en de werkgeversorganisaties betalen mee aan het initiatief.
- ‘Bouwen op goed fundament’. Doel van het project is het promoten van de techniek en het versterken van het technisch beroepsonderwijs. Voor dit project is subsidie ontvangen van Axis en de gemeente. Daarnaast wordt het project gefinancierd door

een bijdrage van de onderwijsinstelling zelf en vanuit het bedrijfsleven. De onderwijsinstellingen vormen in eerste instantie de belangrijkste doelgroep.

- ‘ICT/MKB: nieuwe media, ICT, e-commerce’. Bij dit project wordt verwezen naar de duale opleidingstrajecten in het MBO en HBO die in samenwerking met MKB-bedrijven tot stand komen. Doel is te komen tot functieanalyse, profielen en inrichting werkplek. Bedoeld voor regionaal bedrijfsleven en onderwijsinstellingen. Betrokken instellingen: bedrijfsleven, brancheorganisatie, onderwijsinstellingen, een Technocentrum, MKB-Nederland.
- ‘Minckelersfonds’. Een fonds waaruit startende ondernemers worden ondersteund en dat is ingesteld door de universiteit van Maastricht en de SNS-bank. De gemeente en provincie zijn mede financiers. De regionale ontwikkelingsmaatschappijen participeren door inzicht te bieden in kennis van de markt en de behoefte aan nieuwe dienstverlening.
- ‘Megatronikamonteur’. Doel van het project is het opstarten van een opleiding voor machinemonteurs (een MBO-plus opleiding). Aanleiding hiervoor vormde de constatering dat elektromonteurs en/of werktuigbouwers in de machinebouw, zonder extra scholing, niet goed voldoen. Van verschillende losse aanvullende cursussen wordt nu een opleiding ontwikkeld. Voor dit project is subsidie aangevraagd (en ontvangen) bij Senter. Het initiatief voor het project komt uit het bedrijfsleven.
- ‘ABC’. Doel van de Stichting Audiovisueel Branche Centrum (ABC) is het vormgeven van een hoogwaardig stelsel van beroepsopleidingen, het bevorderen van goed ondernemerschap en van goede functies in de arbeidsmarkt. Direct aanleiding voor het initiatief is het tekort aan geschikt personeel met de juiste kwalificatie. De stichting is een samenwerkingsverband tussen werkgevers- en werknemersorganisaties uit de AV-sector en werkt nauw samen met arbeidsvoorziening.
- ‘Leren leren’. Het betreft een project dat nog niet echt van start is gegaan maar waarin kennisoverdracht moet plaatsvinden naar academische ingenieurs. Een onderzoek naar kennismanagement en de rol van het KIVI (Koninklijk Instituut van Ingenieurs) daarbij vormen de aanleiding voor het project. De financiering is nog niet rond; gedacht wordt aan een bijdrage van brancheorganisaties; daarnaast moeten er opbrengsten komen uit de cursussen en scholing die wordt verzorgd. Overwogen wordt een startsubsidie aan te vragen (Senter).
- ‘Kenpro, KeBB-project’. Doel van het project is kennisoverdracht van het bedrijfsleven naar het onderwijs door middel van stages c.q. bedrijfsopdrachten. Er zal een database met bedrijfsopdrachten op internet beschikbaar komen, waar bedrijven hun opdrachten bekend kunnen maken en die studenten kunnen raadplegen om naar een opdracht te ‘solliciteren’. Het project is een gezamenlijk initiatief van onderwijsinstellingen, brancheorganisatie en het bedrijfsleven en wordt gefinancierd

vanuit het ministerie van OCenW, KeBB (subsidieregeling Kennisuitwisseling Beroepsonderwijs Bedrijfsleven) en het bedrijfsleven. Andere participanten zijn de Landelijke Organen, Hogescholen en de werkgeversorganisatie FME.

- ‘Laseract’. Doel van het project is het vormen van een samenwerkingsverband tussen het Laser en de universiteiten. Het project wordt gefinancierd door het bedrijfsleven en gesubsidieerd vanuit Europa.
- ‘Waterpinch’. Doel van het project is het gebruik van water door bedrijven te minimaliseren. Kostenbesparing vormt een belangrijke aanleiding voor het project. Het project wordt door het bedrijfsleven betaald, is niet gesubsidieerd en is een initiatief vanuit het onderwijsveld. MKB-Nederland participeert ook in dit project. Het project is bedoeld voor bedrijven in de industrie die veel proceswater gebruiken.
- ‘United Brains of Amsterdam’. Een project op het gebied van de nieuwe media. Het betreft een permanente masterclass waarin studenten MBO/HBO/WO werken aan door derden aangedragen opdrachten. In dit project participeren de onderwijsinstellingen, het Regionaal Technocentrum Amsterdam, MKB-Nederland en de Kamers van Koophandel. De gemeente Amsterdam is (mede) financier.
- ‘Simulatie logistiek transport’. Met behulp van KMR (Kennisinfrastructuur Mainport Rotterdam) is een rekenmodel ontwikkeld voor de MKB-industrie (concurrerend wegvervoer). Aanleiding voor het project was de doelstelling van KMR om de onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven intensiever te laten samenwerken. Het project wordt vanuit verschillende partijen gefinancierd: het gemeentelijk Havenbedrijf, Centrum voor Transporttechnologie, KMR, de onderwijsinstellingen, SVZ (Havenondernemingsvereniging Rotterdam) en diverse grote bedrijven.
- ‘Kennistransfer Hogeschool’. Met het doel de kennisinfrastructuur te verbeteren wordt een kennistransferpunt voor de sector techniek tot stand gebracht. De Kamer van Koophandel, Syntens en het Technocentrum zorgen voor inhoudelijke begeleiding van het project; de Hogeschool is de ‘trekken’ en projectleider. Het project wordt gefinancierd door de Kamer van Koophandel en de Hogeschool; er is een subsidievoorbereiding voor REAP.
- ‘Ondersteuning MKB bij introductie ICT’. Doel van het project is het creëren van bewustwording bij het MKB ten aanzien van de mogelijkheden van ICT. De universiteit is initiatiefnemer en zorgt voor kennisoverdracht aan MKB. Het project wordt gesubsidieerd uit Europese middelen (ADAPT); daarnaast betalen de deelnemers een eigen bijdrage. Syntens participeert in dit project, onderhoudt de contacten met het MKB en zorgt voor een inventarisatie van de kennisvraag. Het betreft een project dat reeds is afgesloten.
- ‘IKTC’. Industrieel Kennis en Technologiecentrum Zaanstad. Het IKTC is een initiatief van met name de gemeente Zaanstad, het is opgezet ter ondersteuning van het MKB en moet een soort makelaarsrol krijgen met betrekking tot kennisuitwisseling. Er wordt

onder meer samengewerkt met bedrijven, brancheorganisaties, Syntens, onderwijsinstellingen. Het IKTC wordt behalve door bedrijven en scholen gefinancierd vanuit het ministerie van OCenW, de gemeente, de provincie en de Kamer van Koophandel. Het IKTC voert samen met andere diverse projecten uit (oa. Kennismarkt (groot helpt klein), Metaalelectrocluster, Databank kennis & Innovatie).

- 'Bustechnologie'. Doel van het project is kennis te verstrekken op het gebied van de bustechnologie. Voor dit project wordt door een regionaal Technologie Centrum samengewerkt met het bedrijfsleven en een ROC. Het is met name bedoel voor bedrijven in de bouw. Het project wordt vanuit het Technologie Centrum gefinancierd; hiervoor wordt geen subsidie ontvangen.
- 'E-competence'. Doel van het project is om ROC-leerlingen realistischer en praktijkgericht onderwijs te bieden en voor de deelnemende bedrijven het verwerven van kennis op ICT-gebied. Het betreft een project waarbij bedrijven opdrachten aanleveren (bijv. het bouwen van een website voor een winkel) en studenten de opdrachten uitvoeren. Ook een brancheorganisatie participeert in het project en brengt verschillende partijen samen. Het project wordt gefinancierd door het ROC, het bedrijfsleven en het Ministerie van OCenW (ieder een derde deel).

Onderwijs

- 'Digitale leeromgeving'. Middels het ontwikkelen van een digitale leeromgeving moet het onderwijs worden verbeterd en de toegankelijkheid voor het bedrijfsleven worden vergroot. Onder het thema digitale leeromgeving vallen verschillende projecten. Eén daarvan is het inrichten van een laboratorium voor digitaal leren (door ROC en Hogeschool) waar zowel studenten als werknemers uit het bedrijfsleven terecht kunnen. Financiering hiervan vindt plaats door het ministerie van OCenW; daarnaast ontvangt het Technocentrum ook subsidie van de provinciale overheid.
- 'KIM-academie'. Doel van het initiatief is het via duale leertrajecten leveren van maatwerk aan MKB-medewerkers. Aanleiding voor het project was de constatering dat er geen of te weinig effectieve kennisoverdracht was van onderwijsinstellingen naar MKB. In dit project participeren, verschillende ROC's, de Hogeschool Utrecht, het Technocentrum Utrecht en het MKB. Het Technocentrum regelt de financiën en de andere participanten leveren mankracht. Het initiatief wordt gesubsidieerd door OCenW en richt zich op bedrijven uit de regio in de industrie en bouw.
- 'Detachering'. Een initiatief waarbij de Hogeschool docenten levert aan het MKB die via detacheren nieuwe kennis meenemen. Hiermee wordt het innovatief vermogen van het MKB verhoogd. Het project wordt financieel ondersteund door de provincie en middels Europese gelden. Betrokken partijen: onderwijsinstelling en het bedrijfsleven.

- ‘United brains’. Een initiatief om de samenwerking tussen de Technische Universiteit en de Design-academie te stimuleren met het doel meer diensten te kunnen leveren aan het MKB. Aanleiding voor het project is de constatering dat het MKB wel behoefte aan kennis heeft, maar moeilijk bereikbaar is. Het project is een initiatief van gemeente Eindhoven (in het kader van Stimulusprogramma) en wordt gefinancierd door de onderwijsinstellingen, de gemeenten en wordt gesubsidieerd vanuit Europa. Doelgroep: in eerste instantie de onderwijsinstellingen zelf.
- ‘Cirrus’. Een HBO-vernieuwingsproject dat tot doel heeft het ontwikkelen van een profiel van de duurzaam opgeleide ingenieur, van onderwijsmateriaal ten behoeve duurzame techniek en van scholing voor docenten en MKB-werknemers. Het project is een initiatief van de faculteit techniek Hogeschool Brabant en wordt behalve door het ministerie van OCenW gefinancierd vanuit de provincie, de gemeente, het DTO-KOV (DTO-KOV verspreidt kennis en ervaring van resultaten van het programma Duurzame Technologische Ontwikkeling in de vorm van onderwijsprojecten, learning-by-doing projecten en via communicatie) en het bedrijfsleven. De Hogeschool heeft samen met de TU in Delft en Eindhoven een voortrekkersrol op dit gebied. Het project heeft een landelijk bereik.
- ‘Integraal Ontwerp’. Doel van het project is medewerkers van bedrijven te scholen volgens het gedachtegoed van integraal ontwerpen (techniek inbedden in bedrijfsaspecten). Enige jaren geleden werd reeds geconstateerd dat HBO-ingenieurs te weinig kennis van de markt hadden. Het betreft een voormalig HBO-vernieuwingsproject dat vervolgens vanuit een ROC-fonds werd gefinancierd. Op dit moment wordt ondersteuning gezocht bij de brancheorganisaties en bij Senter. De onderwijsinstellingen trainen mensen; de branche- en werkgeversorganisaties dragen de bedrijven en fondsen aan en het advieswerk bij bedrijven wordt verricht door een organisati- en adviesbureau.
- ‘MKB leerwerkroute’ en ‘Gilde HBO’; duale leertrajecten op HBO-niveau.
- ‘Plaatwerk’. Doel van het project is een vernieuwde machine te bouwen (vernieuwing van een machine die metaal buigt). Het gaat hier om een project van een Hogeschool. Het project wordt ondersteund door de provincie en het bedrijfsleven. Ook branche-organisatie(s) spelen een rol.
- ‘Digididact’. Een project dat tot doel heeft docenten didactisch toe te rusten om te werken in het expertisecentrum voor ICT (inhaalslag voor docenten om mogelijkheden van e-learning te verbreden). Het betreft een project dat zich binnen één hogeschool afspeelt en waarbij totnogtoe geen andere partijen betrokken lijken te zijn.
- ‘Jobscore’. Een project gestart op initiatief van de Hogeschool Enschede (Bouwkunde Civiel) dat tot doel heeft de doorstroom van MBO naar HBO en van HBO naar bedrijfsleven te bewerkstelligen. Studenten en werknemers met een MBO

diploma worden volgens een duaal traject geschoold. Daartoe zijn verschillende bedrijven/werkgevers in de bouw (toeleveranciers, opdrachtgevers, architectenbureaus, aannemersbedrijven, etc) een samenwerkingsverband aangegaan. De bedrijven die hierin participeren stellen zich garant voor werkplekken. Het project wordt door de onderwijsinstellingen en door bedrijven/werkgevers betaald.

- ‘Industrieel Design Centre’. Doel is het om de deskundigheid op het gebied van engineering bij bedrijven te vergroten. De noodzaak hiervoor komt voort uit de sterke veranderingen die de bedrijven gaan doormaken als gevolg van de veranderende eisen van klanten. Het project bevindt zich in de opstartfase en de financiering is nog niet rond. Gedacht wordt aan financiering door EFRO-middelen. Het initiatief voor het project komt vanuit het onderwijs/de opleidingen. Deelnemers aan het project zijn (oa): Universiteit Twente, STODT.
- ‘E-commerce’. Centraal staat het ontwikkelen van een web-based leergang e-commerce en e-business. Het bestaat uit een digitale module die gebruikt kan worden om een eigen e-businessplan en virtuele winkel te ontwikkelen. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van de internettechnologie vormde de aanleiding voor het project. Het project wordt gefinancierd door KeBB-middelen, Senter en ESF-middelen. Doelgroep: in eerste instantie (de eigen) ROC-leerlingen en in tweede instantie de MKB-werknemers.
- ‘MESO (Micro Elektronica Systeem Ontwerp)’. Een project van de Haagse Hogeschool dat tot doel heeft om met studenten samen aan productontwikkeling te doen voor bedrijven op het gebied van elektronische hardware en software. Hiervoor worden contracten afgesloten met bedrijven. Het project heeft een tweeledig doel: bedrijfservaring de school binnen halen en een vakinhoudelijke verdieping te bereiken. Het project is nu selfsupporting, maar werd aanvankelijk (mede) gefinancierd vanuit het HBO-Vernieuwingsfonds.
- ‘Oprichting Kennistransfercentrum techniek. Het project moet leiden tot de aanwezigheid van een kennistransfercentrum binnen een Hogeschool. Het doel van het centrum is het realiseren van een verdieping en synergie op basis van ontwikkelingen in bedrijven en bedrijfstakken. Direct aanleiding vormden de ontwikkeling met betrekking tot HBO-kennispoort. Het betreft een initiatief dat zich nog in de definitiefase bevindt en waarvoor de subsidiering nog niet helemaal rond is.
- ‘Duente, duurzame energie techniek’. Doel van het initiatief het verder ontwikkelen van scholing op het gebied van duurzame energie techniek. Verschillende partijen participeren in het project: bedrijfsleven, brancheorganisatie, werkgeversorganisatie en de onderwijsinstellingen (ROC’s). Het initiatief komt vanuit het onderwijs en is met name bedoeld voor ROC-leerlingen. Branches en bedrijfsleven geven mede inhoud aan de onderwijsmodule.

- ‘Technologische werkplaats’. Een initiatief waarbij opdrachten die MKB-bedrijven niet zelf kunnen uitvoeren omdat zij daar ‘te klein voor zijn’, uitgevoerd kunnen worden door de Hogeschool. Het betreft met name opdrachten en projecten in de industrie en bouw. Aanleiding voor het project is de wens van de onderwijsinstelling om studenten beter op te leiden en voor te bereiden voor de toekomst. Voor het project is subsidie verstrekt vanuit Europa en door de provincie. De bedoeling is dat het project over enige maanden zelfstandig draait door bedrijven te laten betalen voor de door de Hogeschool geleverde diensten.
- ‘TOP-project’. De regeling Tijdelijke Ondernemers Plaatsen is een initiatief van de Universiteit Twente uit 1984. Jonge ondernemers die een kennisintensief bedrijf willen opzetten kunnen gebruik maken van de ‘TOP-regeling’ zij worden dan technisch en financieel ondersteund door de universiteit. Het project wordt voor de helft door de universiteit en de andere helft uit Europese middelen betaald.
- ‘Switch’. Doel van het project (dat inmiddels is afgesloten) is het ontwikkelen van onderwijsmateriaal en onderwijsvormen waarbij de aansluiting met het bedrijfsleven kan worden verbeterd. Aanleiding: de reeds bestaande contacten met het bedrijfsleven, de wens vanuit MBO en HBO om nieuwe leervormen te ontwikkelen. Het Switch-concept (studenten leren aan de hand van bedrijfsopdrachten), is door het HBO-vernieuwingsfonds gesubsidieerd. Op dit moment lopen er verschillende Switch-projecten die zelfstandig draaien (deels zonder subsidie). Voorbeelden van Switch-projecten: ‘ontwerp en bouw prototype robothand’, ‘ontwerp en bouw prototype twee-armige robot’ en ‘contactloos meten van parameters wiel’.
- ‘Agrotechnologie’. Doel van het project is kennisontwikkeling bij onderwijsinstellingen met als einddoel kennistransfer naar het MKB. Aanleiding (onder meer) de behoefte aan versterking van contacten met het MKB. Het betreft een HBO-vernieuwingsproject, waaraan ook Syntens een bijdrage heeft geleverd. Daarnaast participeren de brancheorganisatie(s) en MKB-Nederland.
- ‘New media Network’. Doel van het project is binnen drie jaar een expertise centrum op te zetten vanuit de kennisinstellingen en ten behoeve van het bedrijfsleven (een kennisloket voor het MKB). Aanleiding vormde de constatering dat de kennis binnen het MKB niet efficiënt gebruikt werd. Het project wordt voor 30% gefinancierd door de onderwijsinstellingen (Hogeschool/Universiteit), 30% door Europese fondsen (EFRO) en voor 40% door de ‘klanten’ zelf.
- ‘Opleidingen multimedia en e-commerce’. Doel van het initiatief is kennisverhoging bij bedrijven en wel via de cursisten die een opleiding/cursus volgen (MKB-werknemers). Aanleiding: de vraag van de markt naar dit type opleidingen. De opleidingen worden door de cursisten zelf betaald en worden niet gesubsidieerd.

- ‘E-motion’. Doel van het project is bedrijven op een hoger niveau te brengen ten aanzien van het gebruik van internet. Directe aanleiding is de constatering dat de mogelijkheden om gebruik te maken van nieuwe hulpmiddelen om het bedrijf ‘digitaal te maken’ nog vrij onbekend zijn binnen het MKB. Het project is een initiatief van drie onderwijsinstellingen en wordt betaald door de bedrijven en sponsors.

BIJLAGE 3

Overzicht alle organisaties / instellingen die aan de inventarisatie hebben deelgenomen.

Academisch Ziekenhuis Groningen
Adera Nederland BV
Admix
Agrarische Hogeschool Den Bosch
Albeda College
Algemeen Verbond Bouwbedrijf
Algemene Vereniging Inlands Hout (Zeist)
Alta Reclame & Marketing BV
Axis
BOGIN (Farmaceutische Industrie)
Bond van Nederlandse Margarinefabrikanten
Bouw Consulting Twente
Bouw en houtbond CNV Apeldoorn
Bouwradius (Zoetermeer)
Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM)
BRBS (Recycling Bouw- en Sloopafval)
CBM (Meubelfabrikanten)
Centrale Branche vereniging Wonen
Centre for innovative leadership
Centrum Arbeidsmarkt ICT
Centrum vakopl. Technisch Emmen
Centrum Vakopleiding Amsterdam (T) regiovestiging
Centrum Vakopleiding Breda (T) regiovestiging Midd
Centrum Vakopleiding Drachten
Centrum Vakopleiding Eindhoven (Z) regiovestiging
Centrum Vakopleiding Flevoland Lelystad
Centrum Vakopleiding Goes (Z) regiovestiging
Centrum Vakopleiding Leiden regiovestiging
Centrum Vakopleiding Nederland Netwerkbureau
Centrum Vakopleiding Utrecht regiovestiging Midden
Centrum Vakopleiding Zwollen (Z/T) regiovestiging
Centrum Vakopleidingen Friesland
Centrum vakopleidingen Heerlen
Centrum Vakopleidingen Noordholland

CIBIT
CMG BV
CMG Telecommunications
CNV
College van belastingadviseurs
Colo
CV Apeldoorn
CVO Drachten Bouw Leeuwarden
CVO Noord-Nederland
Data Direction
De Monderiaan onderwijsgroep College voor Techniek
De Vanenburggroep
De Zuid-Vallei
Dienstenbond CNV Hilversum
Dienstenbond VNV
DUCOMA
Emir
EMU
ESKAN
ETIN
Euregio
FEDA (Aandrijftechniek)
Federatie Nederlandse IT
FEL, Fysisch-Electronisch Laboratorium
Firma van Hees
FNV Bondgenoten
FNV regio Noord Holland
FNV regio Zuid-Holland
FNV regiokantoor Oost
FNV regiokantoor oost
FNV Weert
Focwa
Fontis trainingen en advies
Fontys Eindhoven
Fontys hogeschool Roermond
Fontys hogeschool 's Hertogenbosch
Fontys hogeschool Tilburg
Fontys Hogeschool Venlo/ Nat.Vervoersacademie
Fontys hogeschool Zwolle

FOSAG (Schilders-, Afwerkings- en Glaszetbedrijf
GBO (glasbranche organisatie)
Gemeente Alkmaar
Gemeente Arnhem
Gemeente Delft
Gemeente Nijmegen
Gemeente Nijmegen
Gemeente Utrecht
Gilde Opleidingen Unit Werktuigbouw c.a.
GOC Veenendaal
GOM
Haagse Hogeschool/ Economie & Management
Haagse Hogeschool/ Techniek
Haagse Hogeschool/ Werktuigbouwkunde
Hanzehogeschool
Hanzehogeschool, Hogeschool van Groningen/ Economi
HBA (Hoofdbedrijfschap Ambachten)
HBO-I platform
Hechtingsinstituut TU Delft
HES Rotterdam (transfer)
Hobson BV
Hogeschool Arnhem Interstudie
Hogeschool Brabant/ Natuur & Techniek
Hogeschool Brabant/ Techniek
Hogeschool Delft transferpunt
Hogeschool Enschede/ Bedrijfsinformatica
Hogeschool Enschede/ Instituut ICT
Hogeschool Enschede/ Small Business
Hogeschool IJsselland transferpunt
Hogeschool IJsselland/Bedrijfsinformatica
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen/ Informatica
Hogeschool van Utrecht/ Economie & Management
Hogeschool van Utrecht/ Natuur & Techniek
Hogeschool Windesheim
Hogeschool Zeeland
Hogeschool Zeeland / Techniek
Hollandse Werkgevers Vereniging
Hoofdbedrijfschap detailhandel

Ichtus Academie
IJmond 2000 plus
Index Technocentrum
Index Technocentrum Breda
ING Harderwijk
Innofonds Twente
Installatiebedrijven (brancheorganisatie), VNI
instelling / organisatie
Internationale Schelde Faculteit
Intrabouw
I-portal
KABELFLEX (O&O industrie)
Kamer van Koophandel (Midden-Holland)
Kamer van Koophandel Apeldoorn
Kamer van Koophandel Arnhem
Kamer van Koophandel Breda
Kamer van Koophandel Den Haag
Kamer van Koophandel Eindhoven
Kamer van Koophandel Middelburg/Zeealand
Kamer van Koophandel Rijnmond
Kamer van Koophandel Rotterdam
Kamer van Koophandel Tilburg
Kamer van Koophandel Utrecht
Kamers van Koophandel Amsterdam
Kamers van Koophandel Drenthe (Meppel)
Kamers van Koophandel Flevoland (Lelystad)
Kamers van Koophandel Friesland (Leeuwarden)
Kamers van Koophandel Gooiland (Hilversum)
Kamers van Koophandel Groningen
Kamers van Koophandel Midden-Holland (Gouda)
Kamers van Koophandel Noord- en Midden Limburg
Kamers van Koophandel Noordoost-Brabant ('s Hertog
Kamers van Koophandel Noordwest- Holland (Alkmaar)
Kamers van Koophandel Twente en Salland (Enschede)
Kamers van Koophandel Zuid-Limburg (Maastricht)
Kamers van Koophandel Zuid-West Gelderland (Tiel)
Kartoflex (Kartonnage en Flexibele Verpakkingen)
Katholieke Universiteit Brabant
Katholieke Universiteit Nijmegen

Kenniscentrum Papier- en Karton.
Kenniscentrum Utrecht
KLICT
KLIQ
KMR (Kennisinfrastructuur mainport Rotterdam)
Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie
Koninklijk instituut van Ingenieurs (KIVI)
Koninklijk Verbond van Grafische Ondernemingen
KUB / Tilburg
KVGO
KVNR
Leeuwenborgh
Limburgse Werkgevers Vereniging (LWV)
LIOF Maastricht
LIOF Venlo
Marktonderzoekassociatie
Metaal Unie
Midden en Kleinbedrijf Amsterdam
Midden en Kleinbedrijf Noord Brabant
Midden en Kleinbedrijf regiokantoor Zuid-Holland
MKB Nederland
MKB Regiokantoor Apeldoorn
MKB Regiokantoor Limburg (LOZO)
MKB Regiokantoor Noord
MKB Regiokantoor Zuid
NABU (Vereniging van Ned. Aannemers)
NBvT (Timmerfabrikanten)
Ned. Installatiebedrijven
Nederlands Beroepsvereniging van Film en Televisie
Nederlands genootschap Informatica
Nederlandse Bond van Timmerfabrikanten
Nedr. Ver. Bedrijvstelecommunicatie grootverbruike
Nefarma (Farmaceutische Industrie)
Nehem TQM BV. Adviesbureau
Nerlands Uitgeversverbond
NEVAT
NOM NV
Nova Colleg Sector Techniek
NOVAA

Novem
NUV (Uitgeverijen)
NVB Bouwondernemers en ontwikkelaars
NVB Ned. Vereniging voor banken
NVI
NVOB
NVOB Nederland
NVOB Noord-Brabant
NVOB Zuid-Holland
NVR (Rubber- en Kunststofindustrie)
NVSM
NVWB
O&O fonds Tilburg
OLC
Onderwijs en arbeidsmarkt metaalindustrie
ONRI (Raadgevende ingenieursbureaus)
Ontwikkelings Bedrijf Rotterdam (OBR)
OOA (Orde van Organisatiedeskunigen en adviseurs)
OOM Deventer
OOM Twente
Opleidings & ontwikkelingsfonds/installatietechniek
Opleidingscentrum SVS (Waddinxveen)
OSB Utrecht
Pedagogische technische hogeschool Fontys
Platform Commerciele Dienstverlening
Projectbureau de Hollandsche IJssel
Provincie Noord-Holland
Provincie Zeeland
Rede NV
Regionaal Opleidingscentrum De Landstede
Regionaal Opleidingscentrum Zeeland
Retouche BV
Rijksuniversiteit Groningen
Rijksuniversiteit Leiden
ROC Aventus Sector Techniek Apeldoorn
ROC Aventus Sector Techniek Deventer
ROC Dudoc College Branche Techniek
ROC Eindhoven School voor Elektrotechniek & Techni
ROC Landstede

ROC Leiden Unit Werktuigbouwkunde
ROC Oost Nederland Unit Techniek
ROC Tilburg
ROC Westerschelde
ROC Zeeland
ROI
RotterdamsOndernemers

organisatie
Saxion Hogeschool IJsselland
Scholings en werkgelegenheidsprojecten houthandel
Sectorraad Bouwbedrijf
SH&M (Woerden)
SITO (Onderhoudsactiviteiten)
SIV (industriële vakmanschap)
SOM Opleidingen Metaal (Woerden)
Sopag
SRA (Samenwerkende Register Accountants)
St Business&Science park
Stichting Audiovisueel Branche Centrum (ABC)
Stichting Hout Research
Stichting OOM
Stichting opleidings en ontwikkelingsfonds Carross
Stichting Telecomgebruikers Nederland
STODT
SWV Bouwopleidingen Nuth
Syntens
Syntens Amsterdam
Syntens Arnhem
Syntens Breda
Syntens Den Haag
Syntens Eindhoven
Syntens Enschede
Syntens Groningen
Syntens Heerlen
Syntens innovatienetwerk voor ondernemer
Syntens Leeuwarden
Syntens Meppel
Syntens Rotterdam

Syntens Utrecht
Syntens Venlo
Syntens Vlissingen
TC Technomatch
TCN
Technet
Technische Hogeschool Rijswijk
Techno centra (index)
Techno Centurm Leeuwarden
Technocentrum Amsterdam
Technocentrum de Valei
Technocentrum Flevoland
Technocentrum Haaglanden
Technocentrum IJssel Vecht Veluwe
Technocentrum Noord-Nederland (capio consult)
Technocentrum Twente
Technocentrum Utrecht
Technocentrum Zeeland
Technocentrum Zuidelijk Gelderland
Technologie Kring Twente (TKT)
Technologieceentrum IJmond
Technomatch
TNO
TNO Bouw
TNO Industrie
TNOSTB
Topshare
Training center bv
Transferpunt VU
TU Eindhoven
Twinning
TWZ
UNETO (Elektrontechnische Ondernemers)
Unit Bouwkundetechniek
Univé Assen
Univé Verzekeringen Hoofdkantoor
Universiteit Delft (technische)
Universiteit Maastricht / Transferpunt
Universiteit Nijmegen

Universiteit Twente
Universiteit Twente / Infocentrum
Universiteit Wageningen
VAP
VaPro (Leidschendam)
VBKO
VEA (Communicatie Adviesbureaus)
Ver. Ned. Frisdrank industrie
Ver. Ned. Scheepsbouw industrie
Verbond van Verzekeraars (Verzekeringsbedrijf)
Vereniging Golfkarton
Vereniging Grootbedrijf Bouwnijverheid
Vereniging van Boot-kabelleg en Buizenlegbedrijven
Vereniging van Communicatie-adviesbureaus
VGWW (Grond-, Water- en Wegenbouw
VNCI (Chemische Industrie)
VNI
VNK (Kalksteenproducenten)
VNO
VNP (Papier- en Kartonfabrieken)
VNP Projectbureaus
VOC (Sassenheim)
VONIT (Ver. Onafhankelijke IT-specialisten)
VPB Coördinatie Commissie Beveiliging
VVVF (verf en drukinktfabrikanten)
Werkgeversvereniging midden Nederland
Werkgeversvereniging Noord
WGCC (Call Centers)
WGVb
WVM
WWB (Waterleidingbedrijven)

BIJLAGE 4

Overzicht organisaties / instellingen waar vanuit projecten zijn aangedragen die niet door het Ministerie van EZ worden gesubsidieerd

Agrarische Hogeschool Den Bosch
BOM
BRBS (Recycling Bouw- en Sloopafval)
CBM (Meubelfabrikanten)
Centrum Arbeidsmarkt ICT
Centrum vakopleiding Nederland
Centrum Vakopleiding Zwollen (Z/T) regiovestiging
Centrum Vakopleidingen Flevoland
Centrum vakopleidingen Heerlen
Christelijke Hogeschool Windesheim
CVO Drachten Bouw Leeuwarden
CVO Noord-Nederland
Data Direction
Dienstenbond VNV
ESKAN
Federatie Nederlandse IT
Firma van Hees
FNV Bondgenoten
FNV Regio Noord Holland
Focwa
Fontys Eindhoven
Fontys Hogeschool Venlo/ Nat.Vervoersacademie
Gemeente Nijmegen
Gilde Opleidingen Unit Werktuigbouw c.a.
GOC Veenendaal
GOM
Haagse Hogeschool
Haagse Hogeschool/ Economie & Management
Hanzehogeschool
Hobbeon BV
Hogeschool Brabant/ Natuur & Techniek
Hogeschool Brabant/ Techniek
Hogeschool Enschede

Hogeschool Enschede/ Small Business
Hogeschool IJsselland transferpunt
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen/ Informatica
Hogeschool van Utrecht/ Natuur & Techniek
Installatiebedrijven (brancheorganisatie), VNI
instelling / organisatie
Internationale Schelde Faculteit
I-portal
Kamer van Koophandel Breda
Kamer van Koophandel Eindhoven
Kamer van Koophandel Utrecht
Kamers van Koophandel Gelderland
Kamers van Koophandel Groningen
Kamers van Koophandel Noord- en Midden Limburg
Kamers van Koophandel Noordwest- Holland (Alkmaar)
Kamers van Koophandel Zuid-West Gelderland (Tiel)
Katholieke Universiteit Nijmegen
KMR (Kennisinfrastructuur mainport Rotterdam)
Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie
Koninklijk instituut van Ingenieurs (KIVI)
Koninklijk Verbond van Grafische Ondernemingen
KVGO
KVNR
Leeuwenborgh
LIOF NV
Metaal Unie
Midden en Kleinbedrijf Amsterdam
Ned. Installatiebedrijven
Nehem TQM BV. Adviesbureau
NOM NV
NVOB
NVR
NVSM
OBR
OOM
OOM Deventer
Opleidings & ontwikkelingsfonds/installatietechnie
Opleidingscentrum SVS (Waddinxveen)

Provincie Zeeland
Retouche BV
Rijksuniversiteit Groningen
ROC Dudoc College Branche Techniek
ROC Landstede
Roc Tilburg
SOM Opleidingen Metaal (Woerden)
SRA
St Business&Science park
Stichting Audiovisueel Branche Centrum (ABC)
Stichting Hout Research
STODT
Syntens Eindhoven
Syntens Enschede
Syntens Groningen
Syntens Leeuwarden
Syntens Meppel
Syntens Rotterdam
Technische Hogeschool Rijswijk
Technocentrum Amsterdam
Technocentrum de Valei
Technocentrum Twente
Technocentrum Utrecht
Technocentrum Zeeland
Technocentrum Zuidelijk Gelderland
Technologiecencentrum IJmond
TNO Bouw
TNO Industrie
Transferpunt VU
UNETO (Elektrontechnische Ondernemers)
Universiteit Maastricht
Universiteit Twente / Infocentrum
Ver. Ned. Scheepsbouw industrie
Vereniging van Boot-kabelleg en Buizenlegbedrijven
Vereniging van Communicatie-adviesbureaus
VNI
VVVF (verf en drukinktfabrikanten)
WVM

